

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

bakalářské kombinované studium

2011 – 2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petr Hincák

Profil klienta výchovného ústavu a jeho reedukace

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tereza Konrádová

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies

2011 – 2014

BACHELOR THESIS

Petr Hincák

**Young offender institute client profile
and reeducation of him**

Prague 2014

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Tereza
Konrádová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasí s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Buškovicích 27. 2. 2014

Jméno autora: Petr Hincák

Vlastnoruční podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Tereze Konrádové, a to jak za velmi vstřícný, ochotný a chápavý přístup, tak i za všechny cenné připomínky a rady, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce poskytla.

ANOTACE

Bakalářská práce je věnována velmi závažné problematice, která se týká umístování nezletilých dětí do výchovných zařízení. Práce poukazuje na to, z jakých důvodů jsou tyto děti do výchovných ústavů umístovány a jak za pomoci výchovných pracovníků probíhá jejich následná reedukace v tomto zařízení. Dále poukazuje na výchovné metody, které jsou v rámci reedukace klientů využívány.

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda jsou klienti v průběhu nařízené ústavní nebo ochranné výchovy ve výchovném ústavu spokojeni, zda mají k výchovným pracovníkům důvěru, zda se věnují volnočasovým aktivitám a zda se u nich i v průběhu pobytu v ústavu vyskytují sociálně patologické jevy.

KLÍČOVÉ POJMY

děti, drogy, klient, resocializace, rodina, systém hodnocení, trestná činnost, výchova, výchovné prostředí, výchovný ústav, výchovný pracovník

ANNOTATION

This bachelor thesis work is dedicated to the issue of placement of minors into young offender institutes. This work points out thereasons for which are childrenplaced here and how the reeducation is under way. Then it points out the educational methods that are used here.

The aim of this bachelor thesis work is to determine whether the clients are satisfied here, whether they trust the educational workers, whether they do any leisure activities and whether the socially pathological phenomeno occurs during their stay in the institute.

KEY WORDS

children, drugs, client, reintegration, family, evaluation system, crime (acts), upbringing, upbringing environment, young offender institution, young offender institution employee

OBSAH:

1	Vymezení základních pojmů	9
1.1	Pojem výchova	9
1.2	Pojem rodina	9
1.3	Pojem resocializace	10
1.4	Pojem výchovný ústav	10
2	Funkce výchovného ústavu	11
3	Historie a vývoj trestné činnosti	13
4	Historický vývoj výchovných ústavů v České republice	16
5	Proces umísťování dětí do výchovného ústavu	20
5.1	Nařízení ústavní výchovy	20
5.2	Nařízení ochranné výchovy	21
6	Sociální prostředí klienta	22
7	Přijetí dítěte do výchovného ústavu	23
8	Náplň práce výchovného pracovníka	25
9	Resocializace klientů ve výchovných ústavech	27
9.1	Organizace výchovných činností	27
9.2	Organizace vzdělávání dětí	27
9.3	Organizace zájmových činností	28
9.4	Systém prevence sociálně patologických jevů	28
9.5	Sociálně patologické jevy typické pro mládež	28
9.5.1	Lhaní a záškoláctví	28
9.5.2	Toulání a útěky	30
9.5.3	Šikana	31
9.5.4	Krádeže	32
9.5.5	Závislost na omamných a psychotropních látkách	33
10	Individuální plán osobního rozvoje dítěte	35
11	Společná setkávání	37
12	Možnosti motivace klientů ve výchovných ústavech	38
12.1	Systém hodnocení	38
13	Cíl průzkumu	40
14	Použité metody, techniky a postupy	40
15	Charakteristika souboru	40
16	Analýza dat	41
17	ZÁVĚR	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
	PŘÍLOHY	66

ÚVOD

Téma, na které ve své práci poukazuji, je v současné době v naší zemi velmi aktuální a také dost ožehavé. Problém a jeho řešení se však ukazuje být dlouhodobou a obtížnou záležitostí. Toto téma jsem si zvolil cíleně, protože již více jak 11 let pracuji ve Výchovném ústavu v Buškovicích, přičemž 8 let jsem pracoval jako asistent vychovatele a nyní už 3 roky pracuji přímo jako vychovatel a denně se setkávám s nejrůznějšími problémy našich klientů v rámci jejich reedukace.

Ve své práci chci poukázat na konkrétní problémy klientů, kteří jsou umístěni do výchovného ústavu. Dále na jejich adaptaci po umístění do výchovného ústavu a jejich následnou reedukaci pomocí nejrůznějších programů stanovovaných konkrétními výchovnými ústavu. Práce se týká i problémů, které celou situaci ovlivňují a v konečné fázi vedou právě až k umístění klienta do výchovného ústavu.

Cílem bakalářské práce je v teorii a následně pak i v praxi pomocí průzkumu dotazníkovou formou zhodnotit celkovou spokojenost či nespokojenost klientů ve výchovném ústavu, potažmo celkové více či méně úspěšné výsledky práce výchovných pracovníků výchovného ústavu.

A. TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Pojem výchova

Pojem výchova je velmi široký a nelze jej zcela jasně a jednoduše snadno definovat. Výchova je cílevědomá a záměrná činnost, která směřuje k všestrannému rozvoji osobnosti, jejím cílem je rozvíjet a usměrňovat aktivitu vychovávaného, kultivovat jeho osobnost i jeho vztah ke světu, a tak mu umožnit aktivní a pozitivní začlenění do světa dospělých. Výchovu lze chápat také obecně jako činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání duchovního majetku společnosti z generace na generaci.¹

1.2 Pojem rodina

Pojem rodina chápeme především jako primární a nejvýznamnější sociální skupinu, která má nezastupitelnou úlohu jak v životě člověka, tak i celé společnosti jako společenská instituce. Rodina má nezastupitelnou úlohu v socializaci člověka. Životním zájmem společnosti je stabilní rodina. Rodina se v moderní společnosti stává institucí, jejímž prostřednictvím vykonává společnost určitý tlak na jednotlivé členy a předepisuje jim pravidla. Týká se to především manželství, práv dítěte a rodiny jako celku.²

Podle J. J. Rousseua je hlavním smyslem rodiny především reprodukce. Rodina usnadňuje lidem péči o děti a jejich výchovu. Kromě toho, že je rodina

¹ DVOŘÁČEK, J. Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele. Praha: PedF Univerzity Karlovy, 2004. ISBN: 80-7290-159-1

² MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť, Praha: Portál, 1998. ISBN 80 – 7718-722- 6.

biologicky důležitá pro udržení lidstva, je také stěžejní jednotkou společnosti. Reprodukují člověka jako organismus i jako kulturní bytost, kdy zprostředkovávají tradici dalším generacím.³

1.3 Pojem resocializace

Resocializace souvisí se socializací, což je v první řadě děj, při kterém si dítě osvojuje pravidla života ve společnosti, a to výchovou, nápodobou, identifikací, vlastním stylem nebo se svými vrstevníky. I v pozdějších letech můžeme hovořit o resocializaci, kdy se člověk rovněž přizpůsobuje a učí se novému chování. Toto je většinou spojené s novým sociálním postavením, kdy se člověk např. stává rodičem. Tento proces můžeme chápat jako přijetí nových norem a hodnot.

V práci s klienty výchovných ústavů lze definici tohoto pojmu zkrátit na znovuuvedení resp. znovu zakotvení do společnosti. Resocializace je v tomto případě zaměřena především na odstranění problémů v mezilidských vztazích, zvládnutí nejrůznějších rolí ve společnosti, osvojení si účelnějších způsobů komunikace a jednání s lidmi. A dále na prevenci nebo potlačení sociálně patologických jevů, které se vyskytují v podstatě u všech umístění klientů ve výchovných ústavech. Tato resocializace probíhá ve spolupráci s výchovnými pracovníky a psychology.⁴

1.4 Pojem výchovný ústav

Funkce výchovného ústavu, tak jak ji stanovuje Zákon č. 109/2009 Sb. O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, tkví především v péči o nezletilé děti, které jsou starší 15-ti let, se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní nebo uložena ochranná

³ MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť, Praha: Portál, 1998. ISBN 80 – 7718-722- 6.

⁴ VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese, Praha: Portál, 2004. ISBN 80 – 7178 – 802 – 3.

výchova. Ve vztahu k těmto nezletilým dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.⁵

2 Funkce výchovného ústavu

Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o právech dítěte, lidských právech a základních svobodách, kterými je Česká republika vázána. Dále musí být vytvářeny takové podmínky, které podporují sebedůvěru dítěte, rozvíjejí citovou stránku jeho osobnosti a umožňují jeho aktivní účast ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného harmonické rozvoje jeho osobnosti a s ohledem na potřeby odpovídající jeho aktuálnímu věku.

Účelem zařízení je zajišťovat nezletilému dítěti na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní nebo ochranné výchovy, nebo o předběžném opatření, náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15-ti let se závažnými poruchami chování, u kterých je nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména výchovné, vzdělávací a sociální úkoly tak, jak již bylo výše uvedeno. Do výchovného ústavu může být výjimečně umístěno i dítě starší 12-ti let, které má uloženou ochrannou výchovu a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou, což je obdoba bývalého dětského výchovného ústavu. Zcela výjimečně lze umístit do výchovného ústavu také dítě mladší 15-ti let s nařízenou ústavní výchovou, které má zvlášť závažné poruchy chování.

Výchovné ústavy se zřizují zvlášť pro děti s nařízenou ústavní výchovou a zvlášť pro děti s uloženou ochrannou výchovou. Dále může být zřízen

⁵ Zákon 109/2002 Sb. v platném znění O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, 352/2011 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

výchovný ústav nebo výchovná skupina pro dívky, které jsou nezletilými matkami a jejich děti.

3 Historie a vývoj trestné činnosti

Výchovné problémy u dětí jsou známy od nejstarších dob. Lidé se od ne paměti dopouštějí různých přestupků proti společnosti a občanskému soužití. Odlišné bylo ovšem v závislosti na vyspělosti společnosti to, co bylo považováno za nespolečenské, nemravné, nebo dokonce protispolečenské a z toho následně plynul přístup k řešení konkrétního problému. Rozdíly lze vysledovat jak z historického, tak i z geografického pohledu.⁶

Ve staré Spartě se uplatňovala u chlapců tuhá kázeň a sebeovládání, a to mnohdy i velmi drastickými způsoby. Pokud někdo porušil pravidla, následoval ho krutý trest. Přístup k postiženým, a to jakýmkoliv způsobem, byl jednoznačný, neexistovala zde jakákoliv tolerance k výjimkám. V případě postižení byl jedinec bezodkladně zabit, kdy je stará Sparta přímo pověstná shazováním takových jedinců ze skal do hlubokých strží. Toto vyplývalo zejména z potřeby společnosti vychovávat jen zdravé jedince, kteří budou schopni bojovat. Kult těla, který byl v této době nadevše, dával jasný pokyn, že pokud je jedinec dostatečně vzrostlý a má pevnou vůli, je tím co si společnost žádá.⁷

V Číně se Konfucius zabýval etikou, naukou o mravnosti, neboť ji považoval za klíč, který vede k pozitivní výchově a tím i k rozumnějšímu uspořádání společnosti. Vycházel z přesvědčení, že lidé se budou stydět konat zlé činy a stanou se mravnými, pokud budou mít dostatek pozitivních příkladů a budou-li jednotní. Negativní činy považoval pouze za přechodný a dočasný jev.⁸

Zlatým věkem úvah o mravní výchově bylo období Antiky, kdy se etikou zabývalo mnoho filozofů dané doby. Jedním z hlavních představitelů byl např. Platón, podle kterého záležela morální špatnost na neznalosti dobra. Dalším představitelem byl Aristoteles, který požadoval ukládání trestů a pokut

⁶CHLUP, O. *Výchova v zrcadle pramenů: příručka k dějinám pedagogiky*. Praha: Dědictví Komenského, 1948.

⁷CHLUP, O. *Výchova v zrcadle pramenů: příručka k dějinám pedagogiky*. Praha: Dědictví Komenského, 1948.

⁸CHLUP, O. *Výchova v zrcadle pramenů: příručka k dějinám pedagogiky*. Praha: Dědictví Komenského, 1948

neposlušným a dále se přikláněl k názoru, že se člověk dá napravit pouze bolestí. Významným pokrokem bylo v této době tvrzení Markuse Fabia Quintilina, který se zásadně postavil proti tělesným trestům a tvrdil, že mají nepříznivý vliv na žáky a vedou k zatvrzelosti. Doporučoval určitou míru pochvaly a trestu⁹.

Středověk je známý tím, že se kruté tresty v té době považovaly zcela za samozřejmost. Často byly voleny zvláště kruté a trýznící tresty jako pranýřování, práce na galejích, oslepení nebo usmrcení. Zásadně se zde projevoval i vliv církve. Duševně choří byli prohlašováni za čaroděje, nebo čarodějnice a následně pak byli upalováni, eventuálně končili v šatlavě nebo ve vězení.¹⁰

K výrazné změně došlo až v období renesance. Středověké kruté metody jsou zcela odmítány a společnost se začala více upínat k pozitivním vzorům, se snahou morálně působit a vychovat tak zodpovědného člověka s kladnými charakterovými vlastnostmi. Představitel tohoto období, Desiderius Erasmus Rotterdamský, vycházel z přesvědčení, že nejvíce se odráží morální úroveň dítěte v průběhu her. Tvrdil, že pokud se u dítěte projevuje sklon ke lstivosti, lžím, svárivosti, hněvu, násilnosti nebo ke zpučnosti, tak se toto odhalí právě při dětských zábavách. Rotterdamský také kritizoval učitele za kruté vynucování kázně a byl přesvědčen o zásadním významu laskavé výchovy na vývoj dítěte od raného dětství. Proti středověkým školám s krutými metodami jasně vystupoval i Jan Ámos Komenský, který docenil sociální funkci výchovy ve školách. Byl přesvědčen, že školy mají být dílnami lidskosti, aby se mohla rozvíjet u dětí mravnost, obzvláště ti chytřejší potřebují dle jeho názoru více morální výchovy. Dále je dle Komenského nutné i neustálé zaměstnávání dětí. Doporučoval pozitivní příklad s pochvalou, je důležité vést děti ke kázni a trest považoval za nutný a využitelný jen proto, aby jedinec v budoucnu již nevhodné chování nebo činy neopakoval. Fyzický trest doporučoval používat až v případě, pokud žákovi nestačilo slovní pokárání, a to jen výjimečně.

⁹ CHLUP, O. *Výchova v zrcadle pramenů: příručka k dějinám pedagogiky*. Praha: Dědictví Komenského, 1948

¹⁰ CHLUP, O. *Výchova v zrcadle pramenů: příručka k dějinám pedagogiky*. Praha: Dědictví Komenského, 1948

Obdobně vystupoval také proti tělesným trestům francouzský filosof Jean Jacques Rousseau, který v morální výchově zdůrazňoval tzv. princip přirozených následků, tzn., že dítě má na sobě pocítit důsledky svého nevhodného chování. Uvědomoval si však nemožnost použít tento postup v každé situaci, protože nemohl vyloučit poškození fyzického nebo psychického vývoje dítěte.¹¹

¹¹CHLUP, O. *Výchova v zrcadle pramenů: příručka k dějinám pedagogiky*. Praha: Dědictví Komenského, 1948.

4 Historický vývoj výchovných ústavů v České republice

Někteří psychiatři se věnovali problémům delikventní mládeže a uveřejnili z výsledků svých zkoumání a i praxe některé podnětné studie. Významnou kapacitou v oboru zločinnosti mladistvých byl bostonský psychiatr William Haely, který publikoval spis *Rekonstrukce chování v mládí* a práci *Mladý zločinec*. Dalším uznávaným britským specialistou v oblasti mladistvé zločinnosti, který také publikoval, byl Cyril Ludovic Burt.¹²

Podle Alfreda Adlera je jedním ze stěžejních úkolů výchovy prevence vzniku pocitu méněcennosti u dětí a mládeže. Začíná často při despotické výchově, v nevhodném prostředí a ve složitých životních situacích. Mnoho pozornosti věnoval obtížně vychovatelné dorůstající generaci, u které rozlišoval jedince, kteří nenávidí své okolí, jsou zatrpklí či osamoceni nebo mají nesnáze v citové oblasti. Ve své individuální psychologii řešil problémy neuróz, psychóz, těžké vychovatelnosti a kriminality.¹³

Řadu let se bezprizornými, opuštěnými a osiřelými dětmi i mladistvými, z nichž mnozí žebrali, kradli, sdružovali se v protispolečenských partách, zabýval i pedagog Anton Semjonovič Makarenko, který organizoval jejich výchovu v kolonii Maxima Gorkého, později pak v komunitě Dzeržinského. Dosáhl tak mimořádných výsledků a získal značný ohlas i v řadě zemí v zahraničí. Úspěchy, ke kterým dospěl, byly spojeny s jeho osobností, s originálními pokusnými výchovnými metodami ve výchově chovanců a především s jeho jistotou, že se převýchova zdaří. Záměrem jeho výchovné činnosti bylo dosažení kázně, která měla přejít ve způsobilost podřídit se rozhodnutí a dospět k přesvědčení, že případně stanovený trest byl oprávněný, přiměřený, a že své jednání v budoucnosti jedinec změní. Podle Makarenka se takto dostal chovanec do svobodnějšího a chráněného postavení a postupně se mohl začlenit do společnosti a do běžného života.¹⁴

¹² SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: H a H, 2000. ISBN 80-86022-76-5.

¹³ SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: H a H, 2000. ISBN 80-86022-76-5

¹⁴ SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: HaH, 2000. ISBN 80-86022-76-5

V Čechách se problematikou příčin a vývoje poruch chování zabíral František Čada, který si všímal především mládeže s tzv. "fantastickou aktivitou". Pro tyto jedince je podle něho charakteristická horečnatá záliba v takovéto četbě, v současné době to lze srovnat se sledováním televize, surfování na internetu nebo s hraním počítačových her, která výrazně podporuje fantazii a nezřídká je i návodem, jak by se mohly nevhodné touhy realizovat. U chlapců pozoroval tvorbu part, kteří se scházeli místo školy, ozbrojovali se a dostávali se do konfliktu se zákonem. U dívek docházelo k předčasným milostným kontaktům. Za důležitý moment považoval Čada včasnou informovanost rodiny a účinná nápravná opatření v těch případech, kdy se začalo závadové chování u mládeže projevovat.¹⁵

Na začátku 19. století začínalo být nutné řešit otázku opuštěných a narušených dětí a mladistvých, proto byl v roce 1816 v Německu v Overdyku založen jeden z prvních ústavů tohoto druhu s názvem výchovna nebo vychovatelna. Zakladatelem byl J. Reckem ml..¹⁶

V Čechách byla zřízena první „vychovatelna“ v roce 1842 Jednotou pro blaho propuštěných káránců „Dobrý pastýř“ v Praze, dříve ústav pro děti osiřelé, opuštěné a mravné narušené. Od roku 1904 sídlí v Lublaňské ulici, kde dnes sídlí Diagnostický ústav pro mládež, kam jsou umístěováni chlapce. Slovo pastýř stálo u zrodu dnešního hovorového názvu výchovného ústavu „pasták“¹⁷

Do roku 1883 sahají počátky „vychovatelny“ v Praze v Libni a podílel se na nich Vojtěch Náprstek a František Ladislav Rieger. Na danou dobu to byl mimořádně přínosný čin, kterým přispěli k řešení životní situace daných jedinců. Chtěli tímto způsobem napomoci k tomu, aby se mohli stát uznávanými členy společnosti. Narušené mládeži se dostávalo vzdělání v plném rozsahu, v mimoškolní činnosti byl uplatňován pracovní výcvik. Byly

¹⁵SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: HaH, 2000. ISBN 80-86022-76-5

¹⁶SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: HaH, 2000. ISBN 80-86022-76-5

¹⁷SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: HaH, 2000. ISBN 80-86022-76-5

zde už tehdy učiněny první pokusy o diagnostikování a o vyšetřování mladistvých, kteří byli i po propuštění nadále sledováni.¹⁸

V druhé polovině 19. století se začaly zřizovat pro morálně narušenou mládež ochrannovny a polepšovny. Ochrannovna byl termín pro sociálně výchovné instituce, kam byly umisťovány děti osiřelé, opuštěné, žebrající a mravně narušené. Z části se překrývaly s polepšovny, do kterých se mohla dostat mládež výchovně zanedbaná, mravně vadná, ale i zločinná. V Rakousku-Uhersku upravil vybudování polepšoven zákon z roku 1885 současně se zakládáním donucovacích pracoven.¹⁹

V Čechách vznikla první polepšovna pro chlapce i pro děvčata v Opatovicích, další pak v Králíkách a v Kostomlatech. Tyto ústavy byly určeny pro mladistvé do 18-ti let za přestupek či přečin a pro další od 14-ti do 18-ti let, kteří by v dospělosti byli pravděpodobně zařazeni do donucovacích pracoven. Polepšovny pečovaly i o děti mladší 14-ti let, pokud se dopustily takových činů, které se u dospělých trestaly jako zločiny.

Postupně bylo přijetí do polepšoven upravováno v souvislosti se změnami ve vývoji právních norem. O umístění rozhodovaly soudní instituce, hranice propuštění se neurčovala s výjimkou, pokud byla stanovena do 18-ti let. Jejich úkolem byla výchova chovanců, zejména výchova mravní, nácvik v zaměstnáních a pracovních dovednostech. Během doby byly rozděleny podle věku, pohlaví a národnosti.

Počáteční záměry v péči o provinilé děti a mladistvé, které byly na svou dobu pokrokové, se staly později pro umístěnou mládež hrozbou. Zákonem z roku 1931 o trestním soudnictví nad mládeží byly kromě mnoha změn provedeny i změny v označení. Z polepšoven se staly výchovny ve státní správě a byly určeny jen pro osoby s ochrannou výchovou tj. v té době pro mladistvé, kteří byli odsouzeni k trestu ve vězení na déle než 6 měsíců.²⁰

¹⁸SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: HaH, 2000. ISBN 80-86022-76-5

¹⁹SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: HaH, 2000. ISBN 80-86022-76-5

²⁰SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: HaH, 2000. ISBN 80-86022-76-5

Ve 30. letech 20. století existovalo v Čechách 11 vychovatelem a 5 výchoven rozdělených podle pohlaví a věku. Od roku 1945 a zejména pak od roku 1948 byla péče o narušenou mládež pozměněna a to tak, že byly zavedeny dětské domovy se zvýšenou výchovnou péčí pro děti od 9-ti do 14-ti – 15-ti let a domovy mládeže pro převýchovu 15-ti – 18-ti letých.²¹

V současné době fungují pro narušenou tzv. problémovou mládež, instituce, které zaštiťuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, a to dětské domovy se školou, jedná se o bývalé dětské výchovné ústavy, a výchovné ústavy.²²

Všechny lidské společnosti měly a mají normy určující žádoucí chování lidí. Je rozsáhlý soubor psaných a nepsaných pravidel, zvyklostí a tradic. Normám, na nichž nejvíc záleží, jsou přiřazeny sankce uplatňované při překročení obecně známé meze. Normy i sankce jsou určovány hodnotovými důrazy dané společností. Lidé se dopouštěli a dopouštějí trestné činnosti v každém věku, nejvíce však v mládí a rané dospělosti. Stávající česká právní úprava umožňuje trestně stíhat za přestoupení zákona mladistvé, kteří v době spáchání trestného činu dovršili patnáct let. Mladiství, tj. ti, kteří se pohybují ve věkovém rozpětí 15 – 18 let, jsou sice trestně odpovědní, nicméně sankce, které jsou jim ukládány, jsou nepoměrně méně přísné než u dospělých osob. Běžně jde o stanovení podmíněného trestu, kterému však předchází opakované ukládání trestu obecně prospěšných prací.

České trestní právo je vůči opakovaně trestaným mladistvým osobám až příliš benevolentní a ty jsou si toho příslušně vědomi. Osobám mladším 15ti let, které naše legislativa nazývá dětmi nebo nezletilými, může být místo trestní sankce uložena v rámci občanskoprávního soudního řízení uložena tzv. ochranná výchova. Jedná se o výchovu ve státním zařízení, které náleží do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Ochranná výchova nebo klasická ústavní výchova však může být s v rámci občansko právního soudního řízení stanovena nezletilé osobě v podstatě v kterémkoliv věku.²³

²¹SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: HaH, 2000. ISBN 80-86022-76-5

²²SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. Defektologický slovník, 3.vyd. Praha: HaH, 2000. ISBN 80-86022-76-5

²³MATOUŠEK O., KROFTOVÁ A., Mládež a delikvence, Praha: Portál, 2003. ISBN 80- 7178- 771 – X.

5 Proces umístování dětí do výchovného ústavu

Počet dětí v institucionální péči se od roku 1999 trvale zvyšuje. V souvislosti s tímto stoupajícím počtem umístovaných dětí přímo úměrně stoupá i počet zařízení pro zajištění institucionální péče. Dle rozsáhlého průzkumu, který uskutečnilo Ministerstvo vnitra ČR ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR bylo zjištěno, že v roce 1999 bylo v České republice 185 zařízení a v nich umístěno 6 901 dětí. V roce 2007 již však existovalo 225 zařízení a v nich bylo umístěno 7 600 dětí. Tyto zařízení samozřejmě nečítají jen výchovné ústavy, ale také dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.²⁴

5.1 Nařízení ústavní výchovy

O umístění dítěte, které se posléze stává klientem, rozhoduje místně příslušný soud, a to na základě návrhu, který podává buď přímo rodič, nebo místně příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí, a to konkrétně kurátor pro děti a mládež, popř. na základě návrhu na nařízení předběžného opatření, který mohou podat jak rodiče, tak i již výše zmíněný místně kurátor pro děti a mládež. Rodič, nebo ve většině případů spíše kurátor podává návrh na nařízení ústavní výchovy až jako poslední možnost nápravy v případě, že všechny předcházející dostupné nápravné prostředky selhaly, jako je např. spolupráce se střediskem výchovné péče, diagnostickým ústavem, nebo odbornými lékaři.

Bohužel přístup soudů v této problematice je většinou celkově nevyhovující, a to i přes vcelku dobrou legislativu. Velký problém tkví především v pomalosti a nepružnosti v rozhodování. Tato doba je pro děti většinou velmi dlouhá a dlouhé lhůty při jednotlivých soudních řízeních znamenají zbytečné průtahy, např. při návrhu na zrušení ústavní výchovy, kdy dítě následně zůstává v ústavní péči delší dobu, než by bylo potřeba. Většina

²⁴ Hodnocení systému péče o ohrožené děti, Ministerstvo vnitra ČR 2007

soudců navíc řeší případ dítěte pouze formálně, aniž by měla hlubší představu o dítěti samotném.

Této pověstné kapce v číši poháru však ve většině případů předchází cesta, která je dlouhá a strastiplná jak pro rodiče, tak i pro dané dítě. Do výchovného ústavu se umisťují děti z nejrůznějších sociálních příčin, např. rodinné a ekonomické problémy, záškoláctví, útky z domova, nerespektování autorit, výchovná nezvladatelnost ve škole nebo v rodině, agresivita, menší či větší trestná činnost, zneužívání omamných a psychotropních látek. Ve většině případů se u jednoho dítěte jedná o souběh více faktorů najednou.

5.2 Nařízení ochranné výchovy

Ochranná výchova je zvláštním druhem ochranného opatření, které je definováno trestním zákonem. Tato opatření mají především preventivní účel, ale mají také izolovat a resocializovat toho, kdo se společensky nebezpečného činu dopustil. Ochranná výchova může být nařízena pouze příslušným soudem a ukládá se zpravidla dětem, které spáchaly mezi 12tým a 15tým rokem života trestný čin, který trestní zákon u zletilých osob umožňuje stíhat až výjimečným trestem.

Ochrannou výchovu může soud uložit i dětem mladším 15-ti let, které spáchaly čin, který je u zletilých osob pokládán za trestný čin. Trestní zákon ukládá povinnost vykonávání ochranné výchovy ve zvláštních zařízeních, ve kterých je zajištěno řádné pedagogické vedení a tímto následně zajištěna příprava klienta na jeho budoucí povolání. Soud může v průběhu výkonu ochranné výchovy mladistvého podmíněně umístit mimo výchovné zařízení, a to pokud lze očekávat, že se bude mimo zařízení řádně chovat.

6 Sociální prostředí klienta

Základní příčina vzniku konečného umístění do výchovného ústavu je především v rodině dítěte. Rozumové a intelektové dispozice a následně úroveň vzdělanosti rodičů našich klientů je většinou výrazně pod průměrem běžné populace. Této úrovni dále odpovídá i jejich profesní zařazení, kdy řada rodičů nepracuje vůbec, jsou pouze formálně vedeni jako uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce, a to především kvůli vznikajícímu nároku na výplatu dávek hmotné nouze.

Celkově je ve všech rodinách velkým problémem velmi labilní výchovné prostředí s nedostatkem vhodných podnětů pro cokoliv. Rodiče jsou často rozvedení, často střídají sexuální partnery, ke kterým si dítě nestihne vytvořit dobrý vztah a následně nerespektuje jeho autoritu. V těchto rodinách se také často vyskytuje i zvýšená konzumace alkoholu nebo drog a v neposlední řadě je nutné se zmínit i o relativně hojném výskytu syndromu CAN (týrání, domácí násilí, sexuální zneužívání).

Bohužel sami tito rodiče, kteří pro své nezletilé děti vytvářejí tak nepodnětné prostředí, pocházejí opět z rodin bez stabilního zázemí a opory, jejich chování jim přijde naprosto běžné, nevidí na něm jakékoliv závady a nedokáží přiznat svoje chyby ve výchově dítěte. Proto opět předávají ať přímou nebo nepřímou formou svoje normy chování a nemají potřebu je žádným způsobem měnit.

7 Přijetí dítěte do výchovného ústavu

V rámci našeho Výchovného ústavu v Buškovicích je běžnou praxí, že nového klienta přiváží do výchovného ústavu určený pracovník příslušného diagnostického ústavu pro mládež, kde dítě před konečným umístěním do výchovného ústavu absolvovalo 6 – 8 týdenní diagnostický pobyt. Klienta při příjezdu do výchovného ústavu přijímá sociální pracovník a příslušný kmenový výchovný pracovník dané výchovné skupiny, do které je klient již předem vřazen.

Po vstupních formalitách se klienta ujme kmenový vychovatel, klientovi ukáže prostředí celého výchovného ústavu, místa, kam se bude klient chodit společně s ostatními stravovat, kam bude klient chodit do školy a kde bude vykonávat praxi v rámci studia.

Posledním avšak nejdůležitějším bodem je představení celé výchovné skupiny, na které bude klient po dobu nařízené ústavní výchovy pobývat. Kmenový vychovatel ukáže klientovi, kde bude spát, kam si bude ukládat a uklízet svoje osobní věci.

Při přijetí nového klienta musí dále výchovný pracovník zajistit, společně s dalšími pracovníky výchovného ústavu, klientovi absolvování vstupní lékařské prohlídky a zajištění potřebného ošacení a obuvi, a to jak na běžné nošení, tak i na praxi, a dále zajištění všech školních pomůcek potřebných ke studiu a na vykonávání odborné praxe.

Dalším bodem je provedení vstupního pohovoru s klientem, který provádí kmenový vychovatel, a dále seznámí klienta s vnitřním řádem výchovného ústavu, s denním režimem na všední dny a víkendy na příslušné výchovné skupině, i když všechny výchovné skupiny mívají tyto denní režimy zpravidla stejné.

Dále kmenový vychovatel seznámí klienta s jeho právy a povinnostmi, jedná se především o povinnosti, které musí klient vykonávat v rámci výchovného režimu, a s jeho právy, kdy a v jaké výši mu vzniká nárok na kapesné, kdy a jaké podmínky musí splnit, aby mu vznikl nárok na samostatnou vycházku, popřípadě kdy a za jakých podmínek má možnost jezdit na víkendové nebo prázdninové pobyty.

Jedním z dalších stěžejních bodů je představení klienta ostatním klientům na výchovné skupině. Kmenový vychovatel představí klienta ostatním na tzv. malé denní komunitě, která se uskutečňuje na dané výchovné skupině, a na které se řeší především program skupiny na aktuální den.

Dále představí kmenový vychovatel nového klienta všem výchovným pracovníkům na dané výchovné skupině a následně ho představí i ostatním klientům celého výchovného ústavu a všem výchovným pracovníkům na tzv. velké komunitě, která se uskutečňuje zpravidla 1x 14 dní ve společných prostorách výchovného ústavu za přítomnosti všech výchovných pracovníků a všech klientů. Na této velké komunitě se řeší, co se uskutečnilo, co se povedlo, nepovedlo, jaké věci a činnosti se plánují.

8 Náplň práce výchovného pracovníka

Každý výchovný pracovník výchovného ústavu má kromě standardních obecných povinností, jejichž náplní je především plnění základních pracovních povinností v souvislosti se zákoníkem práce a dodržování předpisů a směrnic tak, aby byla zajištěna bezpečnost a ochrana zdraví při práci a aby nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku a neoprávněnému prospěchu, také zvláštní povinnosti výchovného pracovníka., které jsou dány především náplní práce výchovného pracovníka. Jedná se o:

- zajištění žurnální služby
- zajištění oddílové služby
- zajištění noční případně pohotovostní služby
- zabezpečení výchovné práce při vytváření hygienických, společenských a pracovních návyků klientů ve výchovné skupině
- zabezpečení dohledu nad svěřenci při oblékání, stolování a osobní hygieně
- organizace a pomoc při údržbě zařízení výchovné skupiny a osobních věcí klientů
- ve spolupráci s ostatními vychovateli a asistenty dbá na jednotné výchovné působení a dodržování řádu výchovného ústavu a výchovných zásad
- práci se zdravotní dokumentací v rámci zabezpečení nutné zdravotní péče
- spolupráci s jednotlivými mistry, učiteli a instruktory ke sjednocení výchovného procesu
- výchovnou organizaci – vzdělávací činnost v přidělené výchovné skupině klientů, která je zaměřená na upevňování a rozvoj dříve získaných návyků a další rozvoj schopností přiměřeně k mentální úrovni klienta
- využití pedagogických metod získaných kvalifikací speciálního pedagoga případně vědomostí získaných organizovaným studiem specifických metod

- podílení se na vytváření koncepce výchovně – vzdělávací činnosti u výchovné skupiny a celého výchovného ústavu
- vedení stanovené pedagogické dokumentace klientů, organizaci a zajištění styk klientů se svými rodinami

Před vznikem pracovního poměru musí být zjištěna psychická způsobilost daného výchovného pracovníka psychologickým vyšetřením. Výchovní pracovníci ve středisku výchovné péče nebo v zařízení vzdělávají a vychovávají děti v souladu s cíli výchovy a vzdělávání.

Výchovní pracovníci mají povinnost dalšího celoživotního vzdělávání, kterým si upevňují, obnovují a doplňují kvalifikaci. Mohou se účastnit dalšího vzdělávání na zvýšení své kvalifikace. Ředitel zařízení organizuje další vzdělávání podle plánu dalšího vzdělávání. Další vzdělávání se uskutečňuje na vysokých školách, v zařízeních dalšího vzdělávání výchovných pracovníků, v jiných zařízeních na základě akreditace, samostudiem nebo dalším vzděláváním zdravotnických pracovníků.

9 Resocializace klientů ve výchovných ústavech

Resocializace klientů ve výchovných ústavech probíhá současně v nejrůznějších oblastech, přičemž je stěžejní, aby vzájemně spolupracovali všichni výchovní pracovníci dané výchovné skupiny, postupovali jednotně a žádné složky tzv. převýchovného procesu nebyly opomíjeny.

9.1 Organizace výchovných činností

Výchovná činnost v zařízení je zajišťována zvláště prostřednictvím činnosti výchovné skupiny. Péče ve výchovné skupině je zajišťována pedagogickými pracovníky, a to kmenovými vychovateli a asistenty vychovatelů.

Výchovná činnost je realizována prostřednictvím společné přípravy a postupné realizace individuálních plánů rozvoje osobnosti a výchovně vzdělávacích činností na následující období, např. týden, měsíc atd.. Ústav tvoří a realizuje tyto plány rovněž na celý kalendářní rok. Na přípravě a realizaci výchovných aktivit se podílí a jejich plnění kontroluje vedoucí vychovatel zařízení.

9.2 Organizace vzdělávání dětí

Klienti jsou po svém příchodu do ústavu podle svého přání, stupně dokončení povinné školní docházky, přihlášky a dalších individuálních okolností zařazeni do středního odborného učiliště nebo i střední školy. Přimo při ústavu může být pro potřeby vzdělávání klientů zřízena střední škola nebo učiliště.

Klienti navštěvují střední školu dle platného školního rozvrhu a na výuku jsou doprovázeni noční službou. Při odchodu ze školy a během stravování zajišťuje dozor daný vyučující. Průběžné výsledky vzdělávání klientů jsou pravidelně denně s klienty konzultovány za účasti učitelů a příslušných

kmenových vychovatelů. Organizace vzdělávání klientů se řídí školním řádem a organizace školního dne se řídí platným rozvrhem vyučovacích hodin.

9.3 Organizace zájmových činností

Pro potřeby rozvoje individuálních zájmů klientů může ústav zřídit pro klienty i zájmové kroužky v nejrůznějších oblastech. Klienti umístění v ústavu mají dle svých zájmů, potřeb a schopností možnost navštěvovat zájmové kroužky a činnosti i mimo zařízení. Ze zkušeností je běžné, že klienti v tomto věku již nejsou na zájmové kroužky byt i mimo zařízení „naladěni“. Ale s velkým úspěchem se setkávají výchovným ústavem pořádané nejrůznější terapie, např. arteterapie, muzikoterapie a kupodivu i pracovní terapie a samozřejmě téměř veškeré sportovní činnosti.

9.4 Systém prevence sociálně patologických jevů

Ústav v rámci prevence sociálně patologických jevů zajišťuje klientům odborné poradenství a preventivní péči související s identifikací problémů působených projevy sociální patologie. Vzhledem k tomu, s jakou etiologií klienti do ústavu přicházejí, se jedná o oblast, na kterou je kladen velký důraz. Odborné poradenství zajišťuje především etoped daného výchovného ústavu a dále psycholog nebo psychiatr, kteří jsou většinou externisté spolupracující s výchovným ústavem na základě sjednané smlouvy.

9.5 Sociálně patologické jevy typické pro mládež

9.5.1 Lhaní a záškoláctví

Lhaní sice není trestným činem v pravém slova smyslu, navíc prohřešek lži bychom jen stěží hledali v nějakém trestním zákoníku, ale každopádně je to

jev, který nelze v této fázi pominout. Lhaní lze chápat jako jeden ze způsobů úniku z dítěti osobně nepříjemné situace, kterou dítě nedovede vyřešit jinak. Pravá lež je charakteristická úmyslem a vědomím nepravdivosti. Dítě si je dobře vědomé, že nemluví pravdu. Jde o obranný mechanismus, kdy se dítě potřebuje vyhnout potížím, a nebo získat nějakou, obvykle nezaslouženou, výhodu.

Již v mladším školním věku jsou děti schopné rozlišit, co je a není pravda a zároveň jsou od útlého dětství vedeny k tomu, že lhát se nemá. Jestliže dítě lže i za těchto okolností, jde mu buď o dosažení něčeho, na co nemá právo, nebo nemůže ovládnout potřebu lhát, přestože mu z toho nevzniká žádná výhoda.

Při lži je však důležité rozlišovat, zda se jedná o pravou lež, nebo o tzv. bájnou lhavost, která je právě typická pro děti předškolního a mladšího školního věku. Při hodnocení lží je důležitým faktorem frekvence lhaní, tzn. jak často dítě lže, dále osoby, kterým lže a specifčnost situací, ve kterých dítě obvykle lže, pokud jde toto vysledovat, a zejména je důležitý účel, který dítě ke lhaní vedl. Děti, resp. mladiství, považují lež za svojí nezbytnou obranu v ohrožených situacích.

Do tohoto jednání však nelze zahrnout lži, které jsou zaměřené na to, aby poškodily jiného člověka nebo na dosažení osobního prospěchu, který ale způsobí újmu ostatním. S tímto jednáním jdou zpravidla ruku v ruce negativní charakterové vlastnosti osobnosti i u tak mladého člověka, je to především egoismus, bezohlednost a necitlivost při prosazování vlastních životních cílů²⁵.

Záškoláctví bývá spojeno právě s negativním postojem ke škole, s nepřijetím normy pozitivního hodnocení vzdělání, ke kterému ve většině případů nebylo dítě vedeno ani v rodině. Záškoláctví může být samozřejmě i reakcí na prospěchové selhání.

Někdy lze záškoláctví charakterizovat jako komplex obranného jednání, jehož cílem je vyhnout se nepříjemnosti, kterou je buď konfrontace neúspěšného dítěte s prospěchově lepšími spolužáky, nebo požadavky učitele

²⁵VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80- 7178 -203-2.

na jeho práci ve škole a domácí přípravu. Důležité je zjistit příčinu, co dítě k útěku ze školy nebo opakovanému záškoláctví vede a jaký je jeho postoj ke škole. Důležitým faktorem je četnost záškoláctví, míra plánovitosti a způsob provedení.

Opakované a plánované záškoláctví bývá jasným signálem odlišnosti socializačního vývoje, určitého postoje k autoritám a normě povinností, kterou dítě není ochotné nebo schopné akceptovat. Jak je již výše zmíněno, často se jedná o děti, u kterých je v důsledku disfunkční rodinné výchovy vztah k běžným hodnotám a normám celkově změněn. Záškoláctví je však v naší společnosti relativně častým jevem²⁶.

9.5.2 Toulání a útky

Toulání je charakteristické dlouhotrvajícím opuštěním domova, které většinou navazuje na útky. Faktorem jsou nedostatečné citové vazby k lidem a k zázemí, které bývá natolik dysfunkční, že na něm dítěti nezáleží nebo je v některých případech až odmítá. Pravděpodobnost volby tohoto řešení životní situace se zvyšuje s věkem, kdy si je dítě nebo již mladistvý vědom, že je schopen se o sebe určitým způsobem postarat.

Toulání je následně spojeno s dalším výskytem sociálně patologických jevů, které jsou pro ně nutné k zajištění obživy, jsou to především krádeže a prostituce. Dále je vysoké riziko, že tito mladiství začnou užívat drogy nebo alkohol. U mladistvých je výrazně zvýšené riziko, že se pro ně toulavý způsob života stane určitým návykem, kdy pak už nejsou schopní přijmout určité „omezení“ v souvislosti se stálým bydlištěm a především zaměstnáním. Následkem tohoto mohou v konečné fázi skončit jako bezdomovci.²⁷

Obecným znakem všech výše uvedených chování je tendence odněkud utíkat, kdy lze útek interpretovat jako jednu z variant obranného a únikového jednání. Dítě řeší svůj problém útkem z prostředí, které ho ohrožuje nebo je

²⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80- 7178- 203- 2.

²⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80- 7178- 203- 2.

pro něj jinak nepřijatelné. Dítě utíká, protože není schopné zvládnout situaci jiným lepším způsobem. Toto se děje dost často především proto, že dítě nemá k jinému řešení potřebné kompetence a problém je příliš velký, než aby ho dítě mohlo zvládnout.²⁸

9.5.3 Šikana

Šikanování je chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašit druhého. Na rozdíl od jiných druhů násilí zůstává šikana dlouho skrytá, proto je zvláště zákeřná. I při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky.²⁹

Šikanu můžeme definovat jako násilné ponižující chování jednotlivce nebo přímo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže z nastalé situace uniknout a není schopný se účinně bránit. Šikanu již můžeme hodnotit jako závažnou agresivní poruchou chování.

Šikana je projevem zneužití postavení a moci. Zejména chlapci mívají tendence potvrzovat si tímto způsobem určité své postavení ve skupině. Problémem se na této úrovni zralosti resp. nezralosti stává nedostatek zábran k ovládnutí různých silových projevů a pocitu moci, které z toho vyplývají. Šikana má s věkem stoupající tendenci a riziko vzniku šikany se zvyšuje tam, kde byly již dříve zřejmé sklony nebo návyky jednat agresivně, nebo když dítě nezná jiný způsob, jak se prosadit ve skupině.

Šikanující agresor obvykle bývá fyzicky nebo psychicky zdatný, ale neukázněný, s potřebou se neustále převádět a dokazovat svoji převahu nad ostatními. Přitom jakákoliv jinakost jím není tolerována. Agresor zpravidla podezírá ostatní z toho, co má tendence dělat on sám. Nemívá dostatečně rozvinuté svědomí a necítí vinu za své chování. Má výraznou potřebu sebeprosazení, kterou nemůže kvůli omezeným schopnostem uspokojit v jiné oblasti, nebo je zvyklý vše řešit násilnou cestou. Dost často se jedná o jedince,

²⁸VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80- 7178- 203-2.

²⁹MŠMT. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení Č.j. 24-246/2008-6*. [online]. [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty>

kteří se projevují agresivně již od raného věku. Zároveň se ale agresorem může stát i jedinec, který byl sám již v útlém dětství šikanován a to především ze strany rodiny, nebo byl nucen ze strany rodiny strpět nepřiměřené a časté fyzické tresty.³⁰

Šikana je obecně velkým a neustále se rozrůstajícím problémem ve společnosti především dětí a mladistvých, ale zároveň jde o problém, který je ve skupině velmi obtížně identifikovatelný a zachytitelný. Často je oběť šikanována i velmi dlouhou dobu, protože se zpravidla jedná o děti nebo mladistvé s velmi nízkým sebevědomím, s nižším sociálním postavením, popř. se jedná o rasovou odlišnost. Oběť v sobě s tímto znevýhodněním není schopna nalézt dostatečnou psychickou sílu, aby se s tím, že se jí děje nějaké bezpráví, komukoliv svěřila a s tímto problémem bojovala. Jednání agresora může na oběti zanechat i celoživotní následky.

9.5.4 Krádeže

Krádež lze chápat jako porušení normy respektu k vlastnictví jiné osoby a omezení jednoho ze základních lidských práv jiného člověka nebo společnosti. Krádež je charakteristická především tím, že je záměrná. Tudíž o krádeži můžeme mluvit až tehdy, kdy je dítě schopné chápat pojem vlastnictví a akceptovat určitou normu chování, která vymezuje vztah k vlastním a cizím věcem.

Krádež může být spojena i s projevy násilí, kdy pak již hovoříme o loupeži nebo přepadení. Názory dětí a mladistvých na krádež se někdy velmi liší, tyto názory jsou ovlivňovány odlišným hodnotovým systémem určitých sociálních vrstev nebo etnika. Krádež nemusí být určitou sociální vrstvou považována za závažnější delikt, a proto při případném přistižení při krádeži nepocítují hanbu, nemají pocit viny a následující potrestání jim připadá nespravedlivé, protože v jejich skupině se takové chování toleruje. Pro posouzení významu krádeže je podstatný způsob provedení.

³⁰VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80- 7178- 203-2.

Menší ne však zanedbatelný význam mají krádeže především u malých dětí, které jsou většinou neplánované a příležitostné, kdy se u dítěte jedná o aktuální touhu vlastnit nějakou věc, která se mu líbí a není schopné domyslet následky svého jednání. Mnohem závažnější jsou krádeže, které se vyskytují u dětí staršího školního věku a mladistvých, které jsou plánované a předem promyšlené. Prognóza chování dítěte je tím horší, čím dříve se začne toto chování vyskytovat.³¹

9.5.5 Závislost na omamných a psychotropních látkách

Syndrom závislosti můžeme definovat jako skupinu fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. U mladistvých se nejčastěji jedná především o závislost na drogách a alkoholu.³²

O závislost se jedná v případě, kdy můžeme potvrdit výskyt tří a více následujících jevů:

- silná touha nebo pocit puzení užívat látku
- potíže v sebeovládání při užívání látky
- abstinční příznaky
- tolerance k účinku látky a potřeba vyšší dávky
- postupné zanedbávání jiných zájmů nebo potěšení
- pokračování v užívání látky i přes zjevné škodlivé následky

Riziko vzniku závislosti na drogách i alkoholu je nejvyšší především v období dospívání, kdy má pro mladistvé význam pouze přítomnost, žijí tím, co je právě teď, nevidí ohrožení v budoucnosti a proto i všemožné výstrahy mají velmi malou přesvědčivost. Navíc se obecně zvyšují tendence

³¹VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80 – 7178-203- 2.

³² NEŠPOR, K. *Návykové chování, závislost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8432-X.

experimentovat s rizikem, z pohledu mladistvého zkoušet co zvládne a na co má. Mladistvým chybí zkušenost a náhled na vlastní nebezpečí a navíc je užívání drog a alkoholu často velmi atraktivní právě proto, že je to sociálně odmítáno a především je to nezákonné. Bohužel i v tomto případě platí staré lidské moudro, a to i přes obrovskou osvětu, že si člověk neuvědomí nebezpečí, dokud si danou věc sám nevyzkouší.

Každý člověk je osobnost, ale k tomuto zjištění vede někdy velmi dlouhá cesta. Vytváření vlastní identity je náročný proces, kdy se dospívající často dostává do situace, kdy je nejistý a nemá dostatek sebedůvěry a k tomuto může navíc přispět někdy i značně dysfunkční rodinné prostředí.

V době, kdy se formuje osobnost mladistvého, je pro něj velmi obtížné odolat pokušení třeba kamaráda nebo celé party, aby drogu nebo alkohol zkusil, když podle tvrzení ostatních vrstevníků je to v pohodě a navíc je to okušení toho pověstného zakázaného ovoce.

Prostřednictvím drogy může lehce dosáhnout euforie, uvolněnosti a hlavně dostatečné sebejistoty. Mladistvý má pocit, že všechno je snadné a všechno může zvládnout. Aktuálně prožívá pocit radosti a štěstí. Je všeobecně známé, že tyto pocity radosti a štěstí však netrvají dlouho, velmi záhy se začnou postupně projevovat stavy úzkosti, deprese, halucinace, zhoršuje se schopnost koncentrace, mění se životní postoje a motivace a celkově životní styl, rozpadají se sociální vazby, kdy v konečném stádiu dochází k celkovému úpadku osobnosti a k závažným somatickým obtížím.³³

V naší praxi se setkáváme v první řadě s užíváním alkoholu, marihuany, pervitinu, ale i těkavých látek, především toluenu a ředidel, které zanechávají na osobnosti člověka nenávratné následky na celý život.

³³ NEŠPOR, K. *Návykové chování, závislost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8432-X.

10 Individuální plán osobního rozvoje dítěte

Pro potřeby uskutečňování programu osobního rozvoje klienta vypracovává výchovný ústav plán individuálního rozvoje dítěte. Za jeho vypracování odpovídá speciální pedagog ve spolupráci s kmenovými vychovateli. Za vlastní realizaci odpovídají kmenoví vychovatelé a asistenti vychovatelů. Jedná se o opravdu individuální plán, kdy snahou všech výchovných pracovníků je maximální osobnostní rozvoj klienta ve všech dostupných oblastech.

Ukázka vyhodnocení individuálního plánu rozvoje osobnosti ve VÚ Buškovice:

Průběžné vyhodnocení individuálního plánu rozvoje osobnosti

Vypracováno: dne 25. 01. 2013

Klient: David

- 1) David má pravidla jasně vymezená vnitřním řádem výchovného ústavu. V době nástupního programu měl s těmito pravidly problémy, ale postupem času se na ně dobře adaptoval, přijal je a řídí se podle nich.
- 2) David musí přijmout osobní zodpovědnost, zejména pak, pokud se mu nedaří na dovolence u babičky, která si ho následně odmítá brát k sobě domů na pobyty. Stěžejním problémem jeho veškerých prohřešků a problémů jak v rámci výchovného ústavu, ale i doma, je kouření marihuany. Davidovi jsou pravidelně dělány testy na přítomnost THC v těle a výjimkou je spíše, pokud jsou tyto testy negativní. Pak musí nést následky svého jednání (zákaz SV, DOV)
- 3) David je „chválen“ za to, že k požití THC se dokáže sám přiznat i bez provedení testů. Na nic se nevymlouvá a na nic si nehraje. To je u něho z mého pohledu nejvíce ceněno.
- 4) Domluvy proti jeho užívání THC jsou na denním pořádku. Motivování dovolenkami má jen krátkodobý účinek, právě na takovou dobu, kterou David potřebuje. V poslední době se snažíme Davida motivovat také

možným odjezdem za matkou do USA (jiné a tvrdší způsoby potírání drog, možnost, že by kvůli drogám nedostal vízum apod.), který mu o Vánocích, v průběhu její návštěvy v našem výchovném ústavu, slíbila.

- 5) David má povinnost účastnit se všech odpoledních aktivit a činností i přes jeho nezájem. Jako motivace slouží nejlépe právě dovolenky.
- 6) S Davidem jsou velmi často vedeny osobní pohovory, zejména na témata: matka, babička, život v cizině, marihuana a další, která nejvíce ovlivňují jeho osobu.
- 7) Tyto osobní pohovory a pomoc při vytváření náhledu na svět obecně a možnosti jeho potenciální, v jeho případě velmi reálné budoucnosti, nejvíce pomáhají Davidovi k ujasňování si hodnotového žebříčku a jeho možné budoucnosti.
- 8) Na dovolenky jezdí David zpravidla každých 14 dní, výjimečně i častěji. Pokud přiletí matka z USA, babička, nebo ona sama předem zatelefonuje, a Davidovi je umožněna dovolenka, v jakémkoliv termínu si matka zažádá, samozřejmě se souhlasem sociální pracovnice.

Zpracoval: Petr Hincák - vychovatel

11 Společná setkávání

Aby bylo ve výchovném ústavu zajištěno určité navazování nových kontaktů mezi klienty, udržování sociálních vazeb a zmírnění pocitu „uvězněnosti“, účastní se klienti výchovného ústavu na společných i meziskupinových setkání, a to:

- na požádání pracovníka výchovného ústavu k osobnímu pohovoru
- při denním hodnocení učiteli a při následném odpoledním předání vychovatelům
- při odpolední malé komunitě s vychovateli
- při večerním hodnocení činnosti celé výchovné skupiny
- při celústavním komunitním setkání, které se uskutečňuje zpravidla 2x měsíčně, ale i podle potřeby častěji
- při skupinové nebo individuální psychoterapeutické činnosti se speciálním pedagogem

12 Možnosti motivace klientů ve výchovných ústavech

Ač se to na první pohled může zdát nepravděpodobné, možnosti motivace klientů ve výchovných ústavech je dostatek. Jedná se především o nejrůznější formy „odměn“ za dobré chování, dobré výsledky ve škole a celkově kladné hodnocení klienta.

12.1 Systém hodnocení

Hodnocení klienta se provádí slovně na základě pozorování kladných, nebo záporných projevů chování klienta s následným stručným písemným popisem, na jehož základě se stanoví zařazení do výsledné skupiny. Slovní a následné písemné hodnocení probíhá několikrát denně. Za průběh noci a ráno hodnotí noční a ranní služba, za průběh dopoledne učitelé nebo mistři a za odpoledne sloužící vychovatel.

Týdenní hodnocení zpracovávají vychovatelé na příslušné výchovné skupině společně s klienty, a to na základě jejich vlastního sebehodnocení a na základě hodnocení prováděného ostatními pedagogickými pracovníky. Je stanoveno zařazení do tří skupin, označených písmeny A, B a C. Jednou týdně jsou klienti na základě konkrétních popisů projevů jejich chování hodnoceni podle následujících kritérií:

A – klient je samostatný, vyžaduje jen občasnou kontrolu, plní si úkoly stanovené vnitřním řádem, je kamarádský a vstřícný vůči ostatním výchovným pracovníkům i klientům

B – klient vyžaduje občasné vedení a stálou kontrolu, má drobné výchovné problémy

C – klient je nesamostatný, vyžaduje stálé vedení a stálou kontrolu, má závažná provinění, nerespektuje vnitřní řád výchovného ústavu.

V případě závažného porušení vnitřního řádu výchovného ústavu je klient v systému hodnocení okamžitě přeřazen do jiné příslušné skupiny a to B nebo C.

Klienta lze za příkladné úsilí a kvalitní plnění školních povinností ocenit a především motivovat k pokračování v dobrých výsledcích následujícími možnostmi:

- klientovi může být prominuto případné udělené výchovné opatření
- klientovi může být zvýšeno kapesné
- klientovi může být udělena věcná nebo finanční odměna
- klientovi může být povolena mimořádná návštěva kulturního zařízení, mimořádná vycházka, mimořádná návštěva nebo přiznána jiná osobní výhoda
- klientovi může být dále povolena, nebo dokonce až prodloužena návštěva u rodičů v domácím prostředí
- významným motivačním prvkem je též povolení účasti na nejrůznějších „volnočasových“ aktivitách, kdy se jedná především o nejrůznější návštěvy sportovních center mimo výchovný ústav, např. aquaparky, zimní stadiony, ale také o sportovní akce pořádané jednotlivými výchovnými ústavu, např. fotbalové turnaje, přičemž účast na nich je pro klienty výchovných ústavů velmi prestižní záležitostí, kdy často odjíždějí za „zed“ příslušného výchovného ústavu i na několik dní, na nejrůznějších místech republiky se setkávají se svými vrstevníky, navazují nové kontakty a setkávají se zdravou konkurencí.
- za jednu z největších odměn a motivací do dalších činností jsou pak v neposlední řadě výměnné letní pobyty a dále je to velmi lákavá možnost udělení si v rámci pobytu ve výchovném ústavu řidičského průkazu obvykle za zvýhodněnou cenu.

B. PRAKTICKÁ ČÁST

13 Cíl průzkumu

Cílem průzkumu je zjistit, jak na proces resocializace nahlíží klienti výchovného ústavu a do jaké míry a v jakých konkrétních oblastech jsou spokojeni či nespokojeni. Dotazník je zaměřen především na oblast rodiny a rodinného prostředí, dále prostředí výchovného ústavu, co klientům chybí, co by rádi změnili, na možnost využití volného času, ale také na trestnou činnost klientů, jejich zkušenost s ní, na případné zneužívání omamných a psychotropních látek a v neposlední řadě také na představu klientů o svém životě po propuštění z výchovného ústavu a vlastní budoucnosti.

14 Použité metody, techniky a postupy

V praktické části byla použita kvantitativní forma průzkumu formou dotazníku. Jedná se o soubor otázek předkládaný osobám ve standardizované podobě za účelem zjištění specifických údajů. Jedná se o jednu z psychodiagnostických metod získávání poznatků o trvalejších charakteristikách osobnosti, o jejich povahových a temperamentních vlastnostech, zájmech, postojích, hodnotových orientacích.

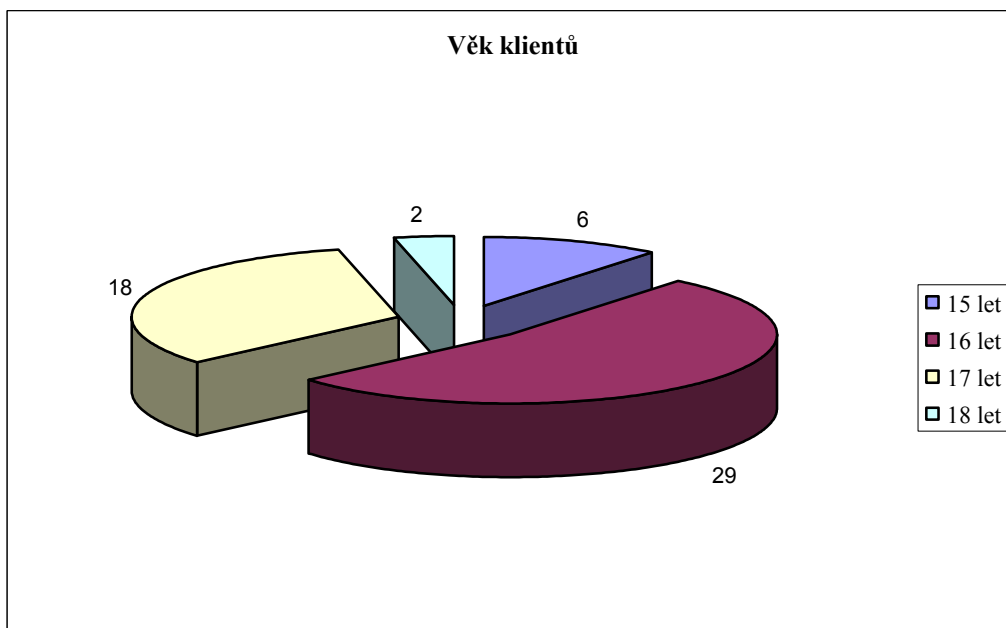
15 Charakteristika souboru

K průzkumu byl použit vzorek 55-ti chlapců umístěných ve Výchovném ústavu Buškovice. Klienti měli odlišný věk, vykonávali ústavní nebo ochrannou výchovu, ve výchovném ústavu jsou umístěni různě dlouhou dobu. Všichni chlapci pocházejí z jiného sociálního a rodinného prostředí a mají odlišné vzdělání. Klienti byli informováni o tom, že dotazník je anonymní a bude použit pro vypracování praktické části bakalářské práce.

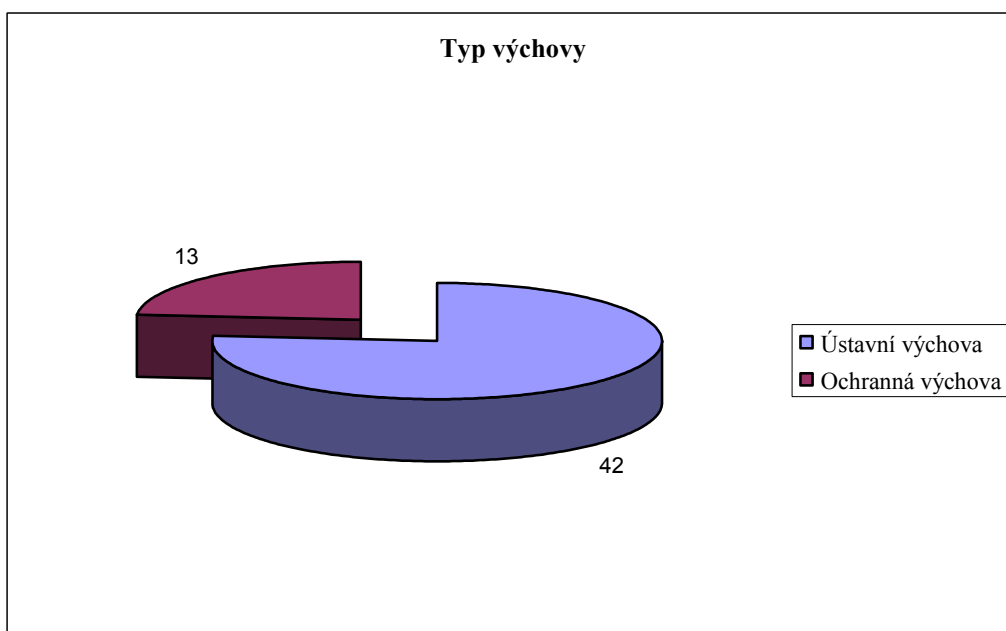
16 Analýza dat

Analýza dat a jejich vyhodnocení je vzhledem k poměrně obsáhlému dotazníku vypracována pro jasnou přehlednost formou grafů, přičemž jednotlivé grafy jsou v případě potřeby doplněny konkrétním slovním zhodnocením.

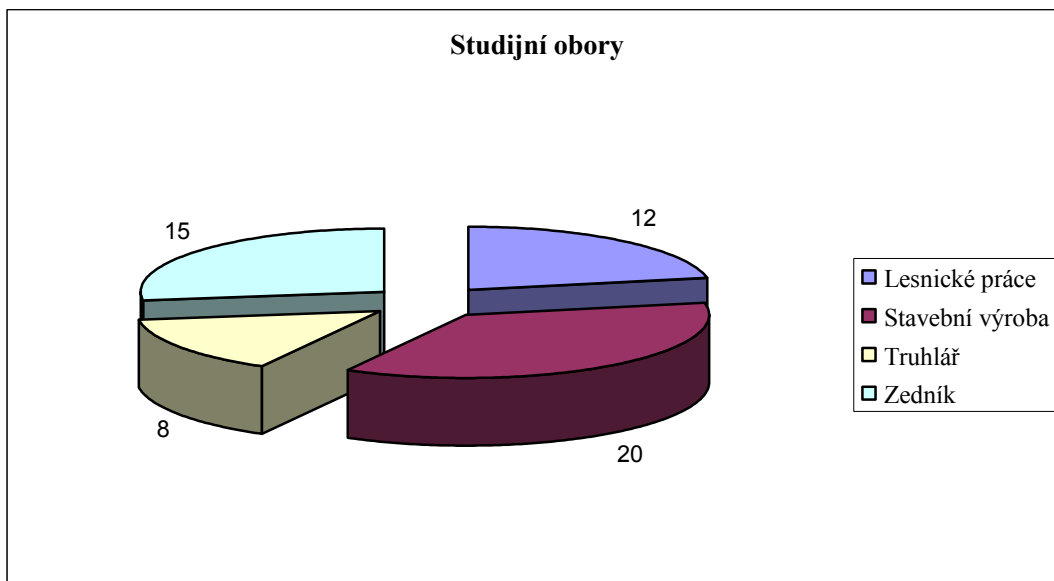
Graf č. 1: Věk klientů výchovného ústavu

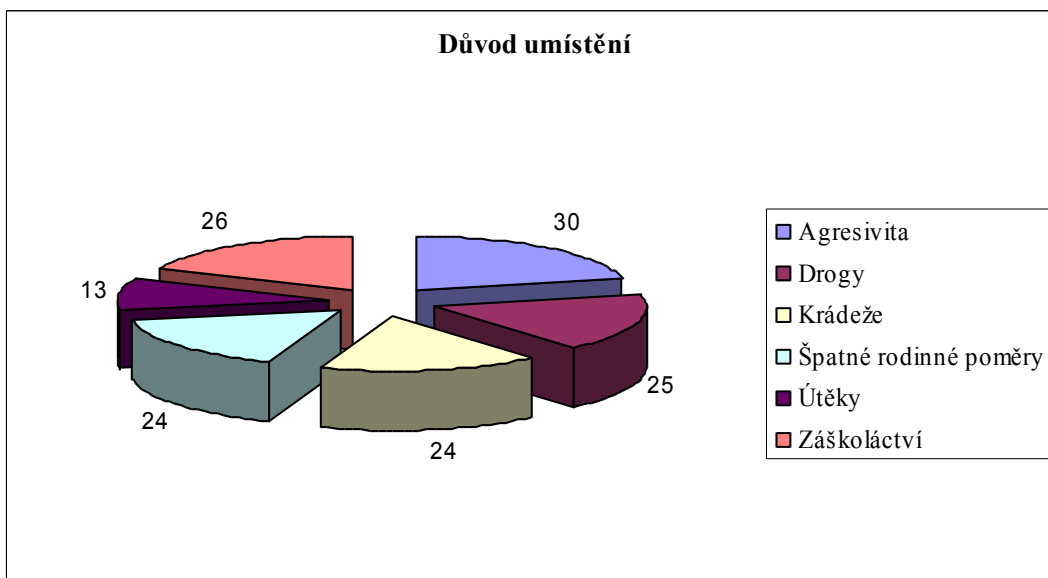
Graf č. 2: Typ nařízené výchovy klientů

Graf č. 3: Studijní obory klientů

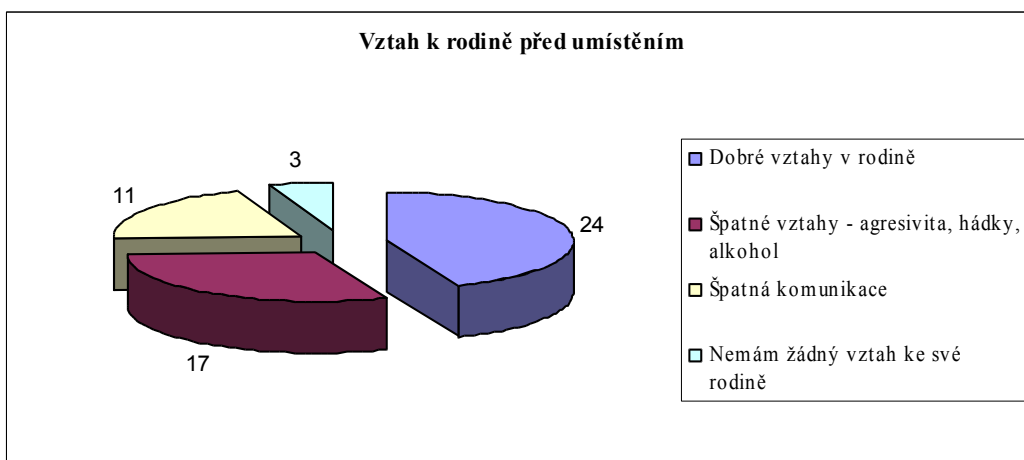

Graf č. 4: Důvod umístění klienta do výchovného ústavu

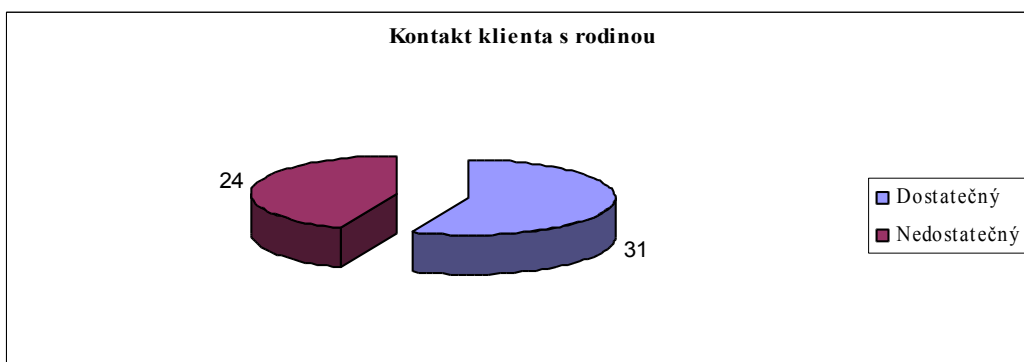
U vyhodnocení tohoto dotazu lze konstatovat, že převážná většina klientů uvedla více důvodů, kvůli kterým byli umístěni do výchovného ústavu. Vyhodnocením daných odpovědí vyplynula zajímavá skutečnost, kdy významná část klientů se, i přes neopominutelné špatné rodinné prostředí a zázemí, neuchýlila k útěku z domova a setrvala ve své rodině.

Graf č. 5: Jak klient vnímal vztahy v rodině před umístěním do výchovného ústavu

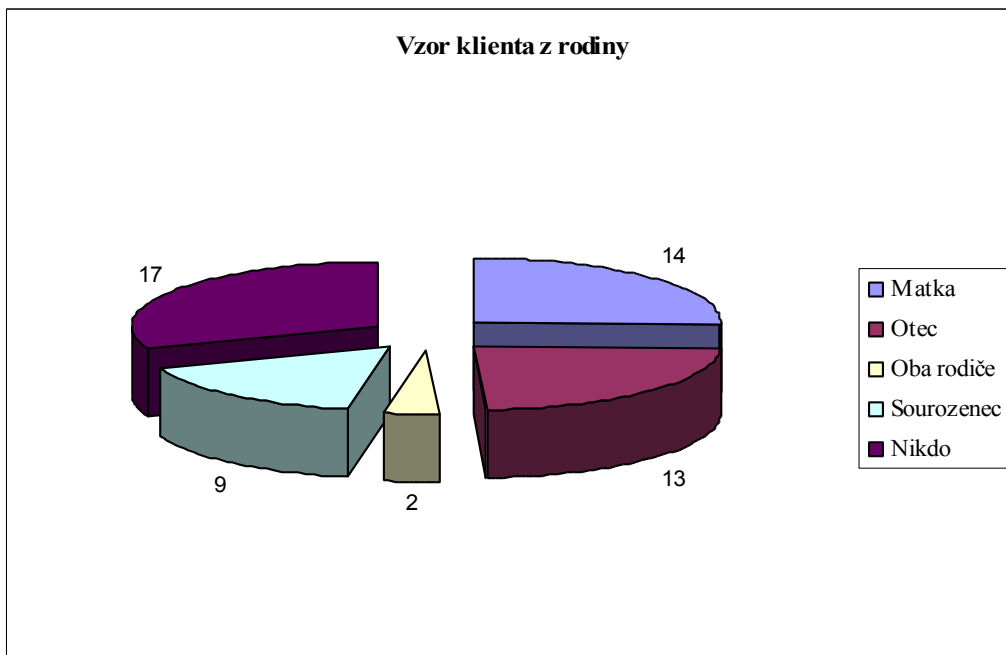
Z výše uvedeného grafu vyplývá, že klienti si zpravidla nepřipouští zhoršené nebo přímo špatné vztahy k rodině a rodinu si idealizují. Zároveň už je ale reálně vysoký počet klientů, kteří naopak špatnou rodinnou situaci vnímají a i otevřeně přiznají.

Graf č. 6: Zjištění, zda klient považuje během svého umístění kontakt s rodinou za dostatečný

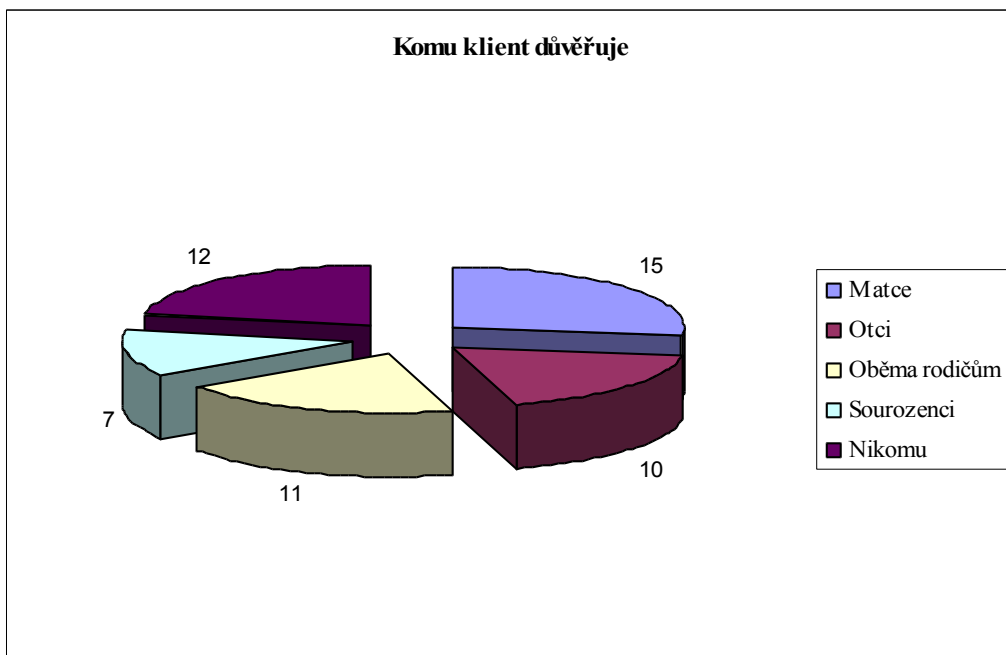

Tento graf znázorňuje závažné zjištění, kdy téměř polovina klientů výchovného ústavu z nějakého důvodu neudrzuje žádný kontakt se svojí rodinou, nebo je klienti považují za nedostačující a přáli by si kontakt s rodinou častěji.

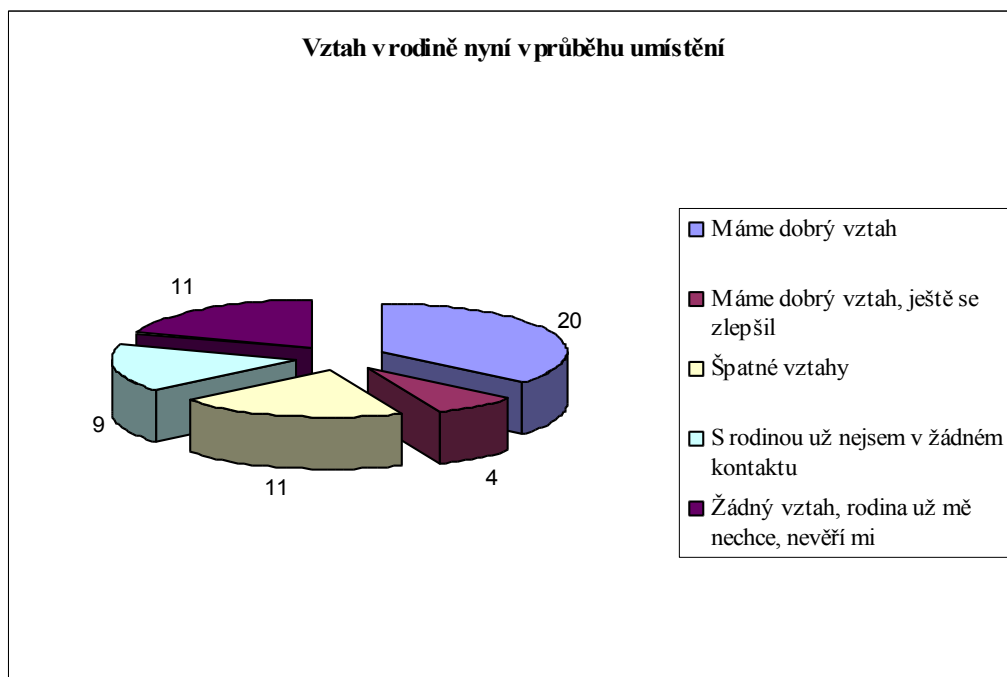
Graf č. 7: Kdo z rodiny je pro klienta vzorem

Graf č. 8: Komu klient z rodiny důvěřuje

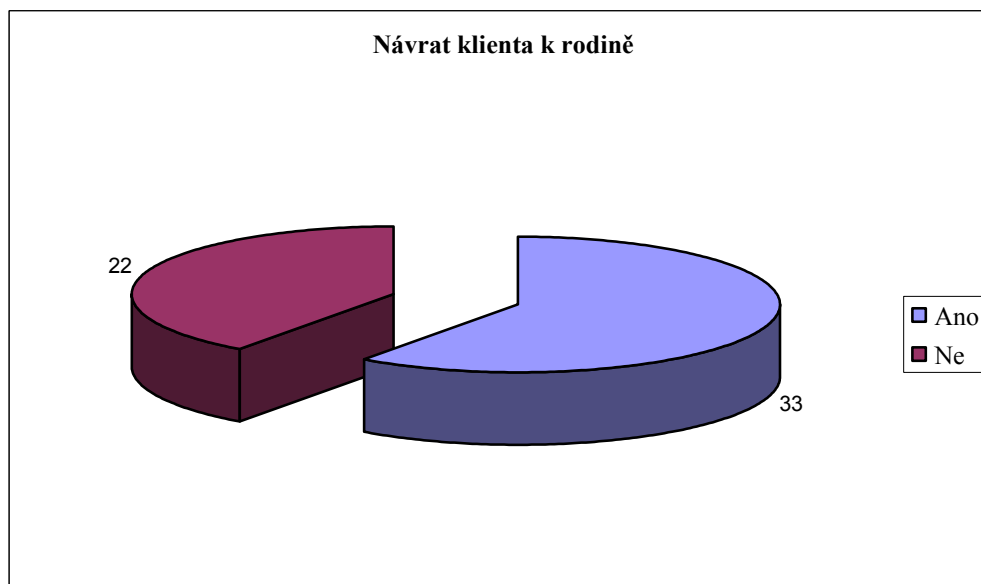
Graf č. 9: Jak klient vnímá vztahy v rodině nyní

Výsledky tohoto grafu ukazují, že stále zůstává relativně vysoký počet klientů s ideální představou o vztazích ve své rodině, určitá malá část klientů uvádí dokonce zlepšení vztahů. Avšak již převažuje část klientů, kteří si svoji a celkovou rodinnou situaci uvědomují, i když přiznání skutečného reálného stavu a přijetí dané situace je pro klienta zpravidla velmi bolestivé.

Přestože se velká část klientů vyjádřila, že vztahy v rodině vnímají jako bezproblémové, na dotaz, zda by klienti chtěli něco na vztazích v rodině změnit, tak jen minimální část klientů se vyjádřila, že by nic změnit nechtěli. Většina klientů se vyjádřila, že by vztahy v rodině chtěli změnit, a to především zlepšením vztahu s nějakým konkrétním členem rodiny, především k matce, otci a jednotlivým sourozencům. Další nezanedbatelná část klientů se vyjádřila, že by především chtěli, aby jim jejich rodina začala znovu důvěřovat a aby se rodina začala navenek lépe chovat a vystupovat.

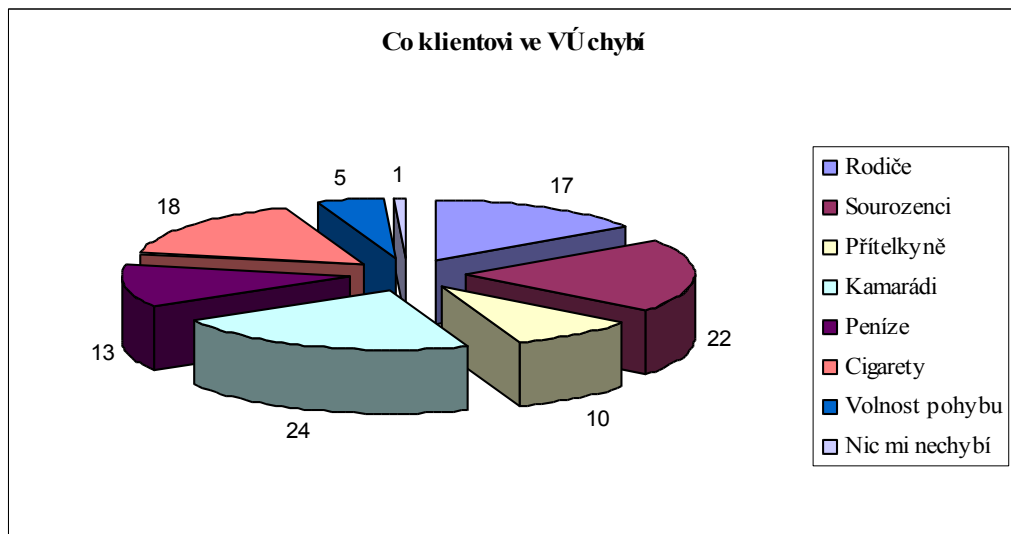
Graf č. 10: Zjištění, zda se chce klient po odchodu z výchovného ústavu vrátit ke své rodině

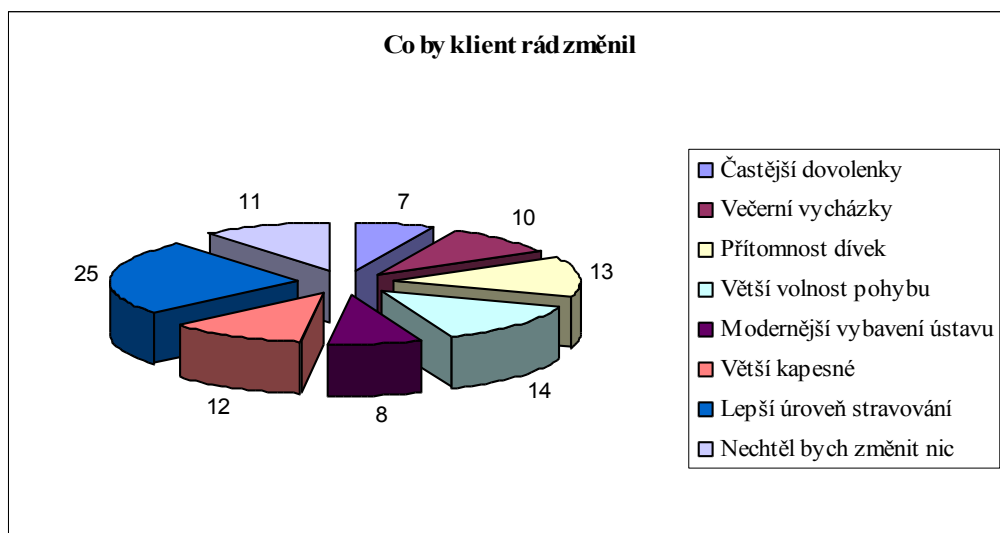
Převážná část klientů na tento dotaz odpověděla, že se chtějí po svém odchodu z ústavu vrátit domů ke své rodině, vzhledem však k předchozím odpovědím, které se týkali také sociálního zázemí rodičů a vztahu rodičů k dětem a naopak, paradoxně k tomuto dotazu odpovídali, že se doma měli nejlépe. Malá část klientů se vyjádřila, že se chtějí po svém odchodu z ústavu vrátit domů, protože rodina je to jediné, co mají a tudíž nemají kam jinde po svém odchodu jít. Druhá neopominutelná část klientů se vyjádřila, že se již domů ke své rodině nechtějí vrátit, a to především z důvodu, že se chtějí osamostatnit a postupem času si založit vlastní rodinu.

Na základě výsledků dalšího dotazu lze konstatovat, že podstatná část klientů, která se po svém odchodu z ústavu chce vrátit ke své rodině, zcela automaticky počítá s relativně rozsáhlou podporou od rodiny, a to především z finančního hlediska do začátku „nového“ života, ale neuvědomují si, že velká část rodičů bývá sama na hranici životního minima nebo v hmotné nouzi.

Graf č. 11: Zjištění, co klientovi ve výchovném ústavu chybí

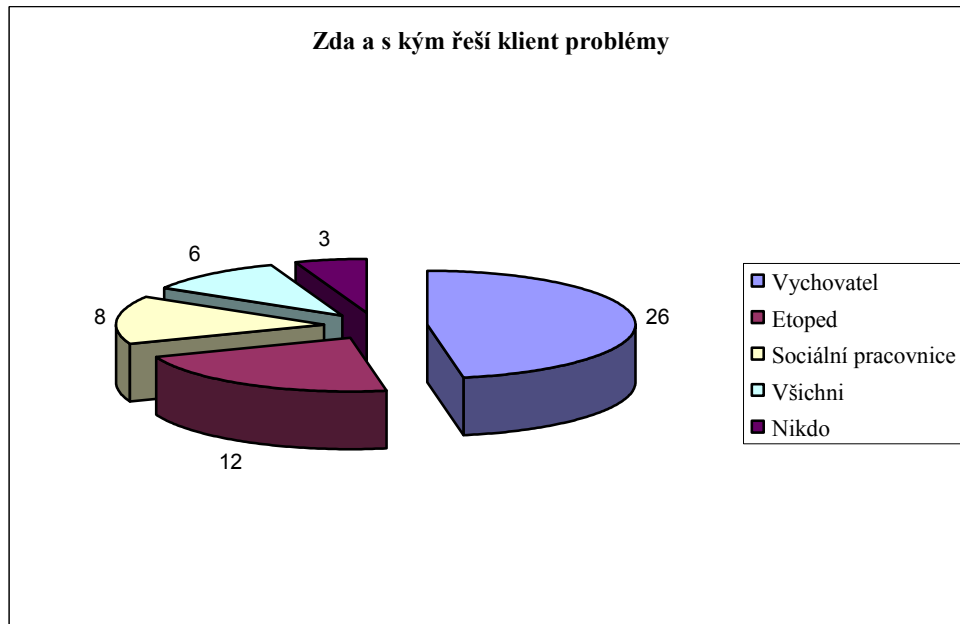

Graf č. 12: Zjištění, co by klient rád v rámci výchovného ústavu změnil

Z vyhodnocení obou dotazů je patrné, že se klienti vyjádřili k více záležitostem najednou. Požadavky klientů na konkrétním případě jsou zcela odpovídající jejich aktuálnímu věku a relativně „omezené“ svobodě. K zamyšlení je však vysoký počet klientů, který se vyjádřil k místnímu stravování, které v současné době klientům zcela nevyhovuje, ale klienti v tomto případě nemají žádnou možnost jakkoliv změnit místo stravování.

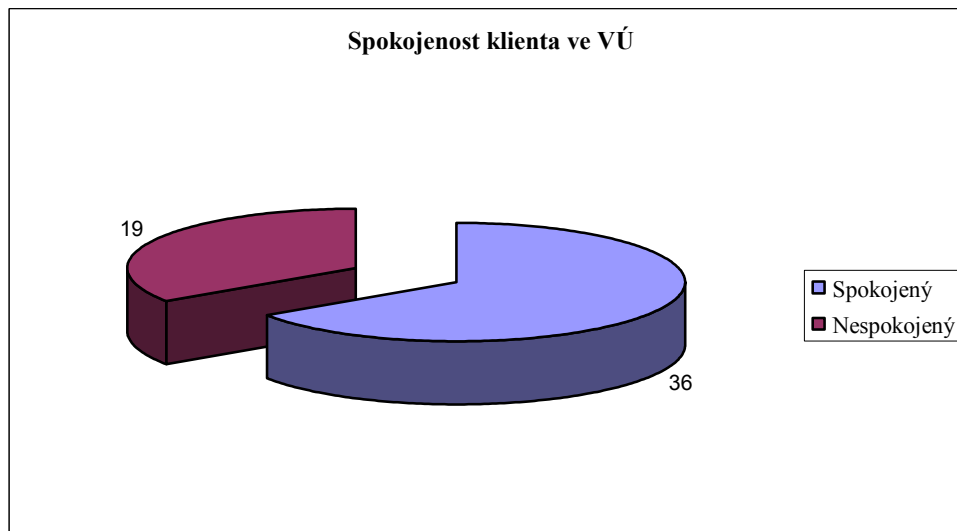
Graf č. 13: Zjištění, zda a s kým případně řeší klient nastalé problémy a komu tudíž nejvíce důvěřuje

Zhodnocení daného dotazu příznivě vyznívá pro celý odborný personál výchovného ústavu, kdy je problémům klienta věnována dostatečná, a dle převážné většiny klientů, i dostatečně rychlá péče, přičemž nastalé problémy klientů řeší v nadpoloviční většině právě výchovní pracovníci na dané výchovné skupině, kdy lze, v případě výskytu závažného problému, dále spolupracovat i s etopedem a sociálním pracovníkem.

Zároveň se klienti v jednom z následujících dotazů vyjádřili, že výchovní pracovníci a mistři odborného výcviku, v podstatě pracovníci výchovného ústavu, kteří s klienty stráví nejvíce času z celého dne, jsou právě ti, kterým klienti nejvíce důvěřují a jsou ochotni se mu svěřit s případným problémem.

Graf č. 14: Zjištění, zda je klient ve výchovném ústavu spokojený nebo nespokojený

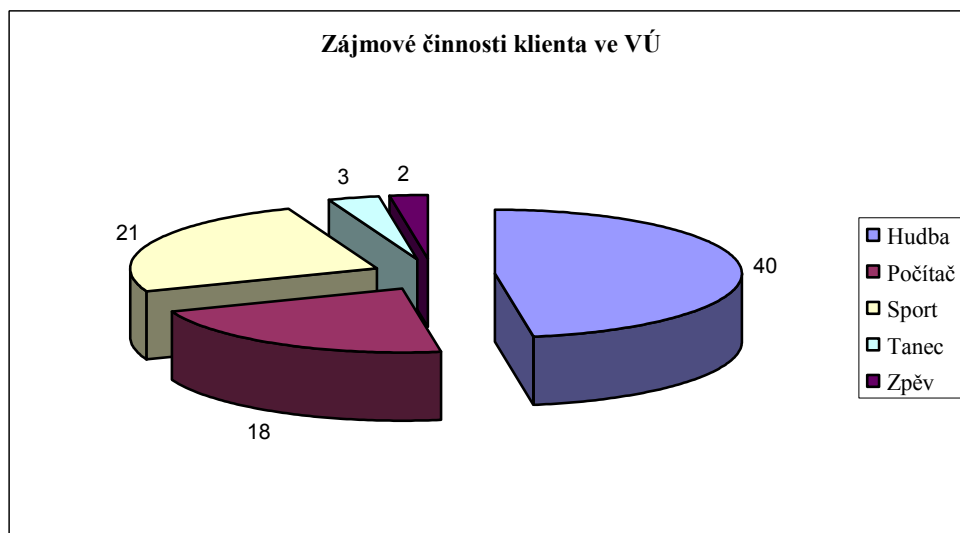

Zjištěné výsledky tohoto dotazu vyznívají nanejvýš příznivě především pro již dříve zmíněné výchovné pracovníky, kdy klienti uvedli, že právě výchovní pracovníci a konkrétně především vychovatelé jsou tzv. „v pohodě“, klientům pomáhají a postarají se o ně.

Významná část klientů se také vyjádřila, že jsou spokojeni především proto, že jim je umožněno se řádně vyučit. Klienti, kteří vyjádřili nespokojenost ve výchovném ústavu, jsou nespokojeni především z důvodu, že jim ve výchovném ústavu chybí rodina, kamarádi z místa bydliště, ale především jim chybí volnost a svoboda. V odpovědích klientů se neobjevila žádná nespokojenost vůči práci nebo chování výchovných pracovníků ke klientům.

Na výše uvedený dotaz navazovala otázka, zda má klient pocit, že je ve výchovném ústavu spokojenější, než byl ve své rodině. Klienti sice přiznávají, že jsou ve výchovném ústavu spokojeni a uvědomují si, že o ně celý personál výchovného ústavu pečuje, mnohdy zcela nesrovnatelně kvalitněji, než v prostředí domova, a mají možnost se kvalitně vyučit. Zároveň ale uvádějí, že jim chybí rodina, opora z domova a opět především svoboda.

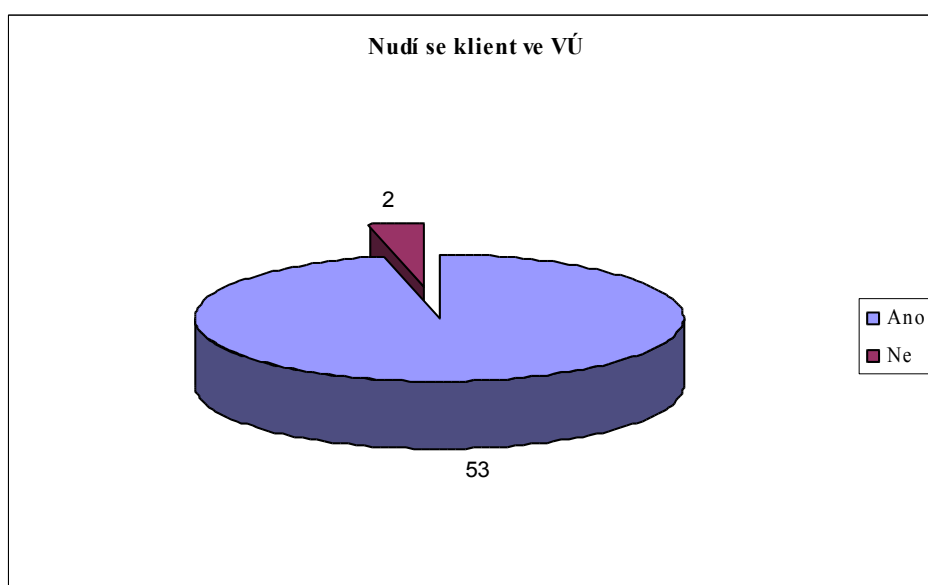
Graf č. 15: Zjištění, jakým zájmovým činností se klient v rámci výchovného ústavu věnuje

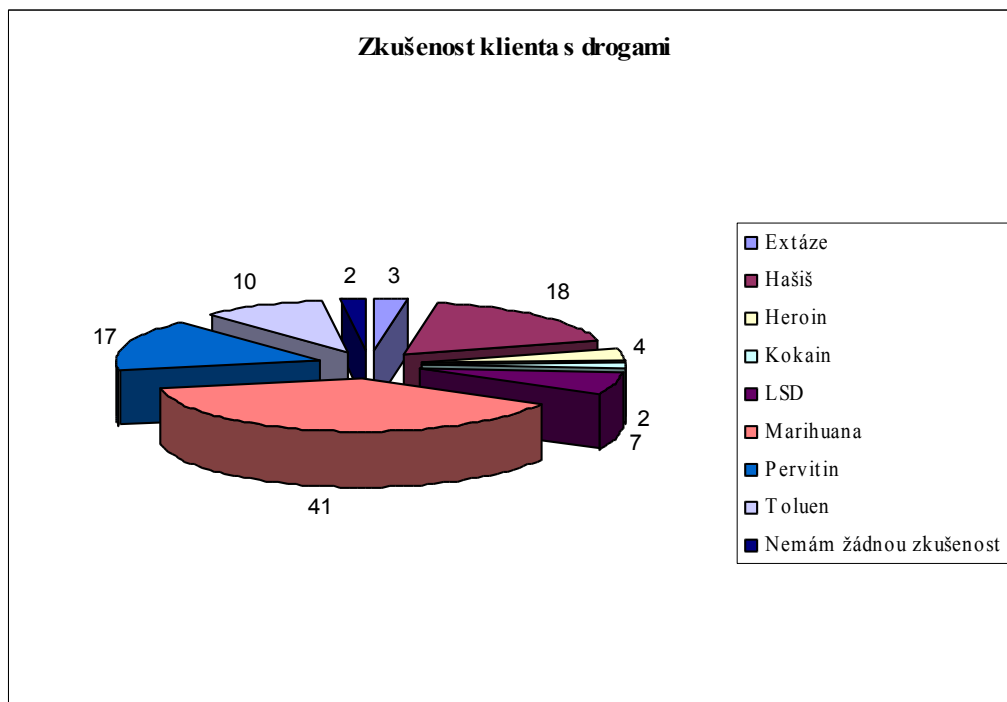
K danému dotazu se klienti vyjádřili opět k více možnostem a zájmům, přičemž klienti se zajímají na prvním místě především o sport, kdy je klientům ze strany výchovného ústavu umožněno věnovat se nepřebornému množství sportů, a to je např. fotbal, florbal, nohejbal, basketball, plavání, cyklistika, posilování, stolní tenis a dokonce atletika a box.

Následující graf ukazuje, vzhledem k předchozímu vyhodnocení nepřeborného množství zájmů klientů a jejich umožňování ze strany výchovného ústavu, téměř šokující zjištění, kdy se téměř všichni klienti bez výjimky vyjádřili, že se, i přes veškeré „nařízené“ činnosti a zájmy, ve výchovném ústavu někdy nudí.

Graf č. 16: Zjištění, zda se klient ve výchovném ústavu někdy nudí

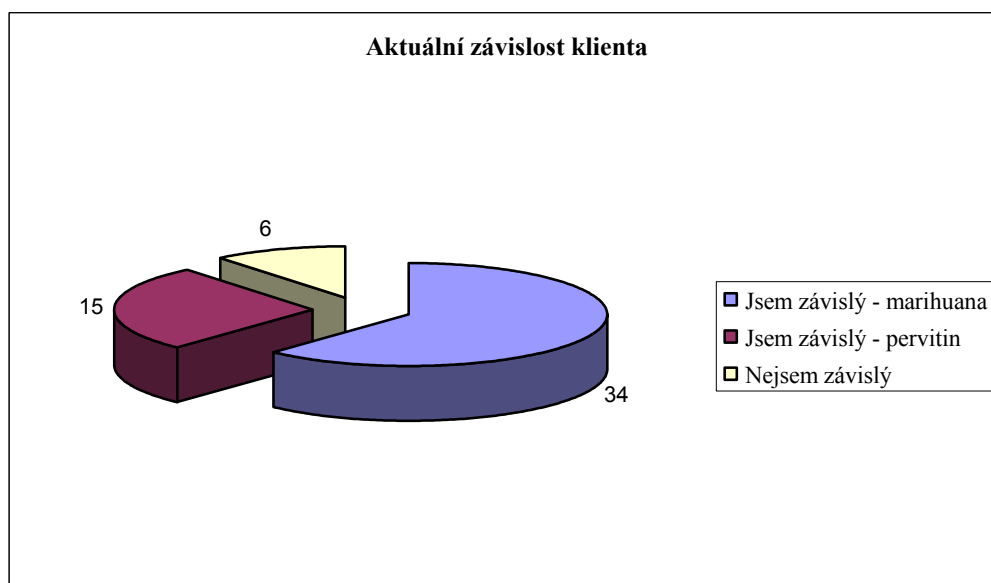

Graf č. 17: Zjištění, zda a jakou zkušenost má klient s drogami

I na základě zběžného pohledu na výsledky uvedeného dotazu je jasné, že klienti výchovného ústavu mají velmi bohaté zkušenosti s nejrůznější škálou drog. Jednotliví klienti se ve svých odpovědích vyjádřili, že mají, i vzhledem k nízkému věku, zkušenost i s více drogami najednou.

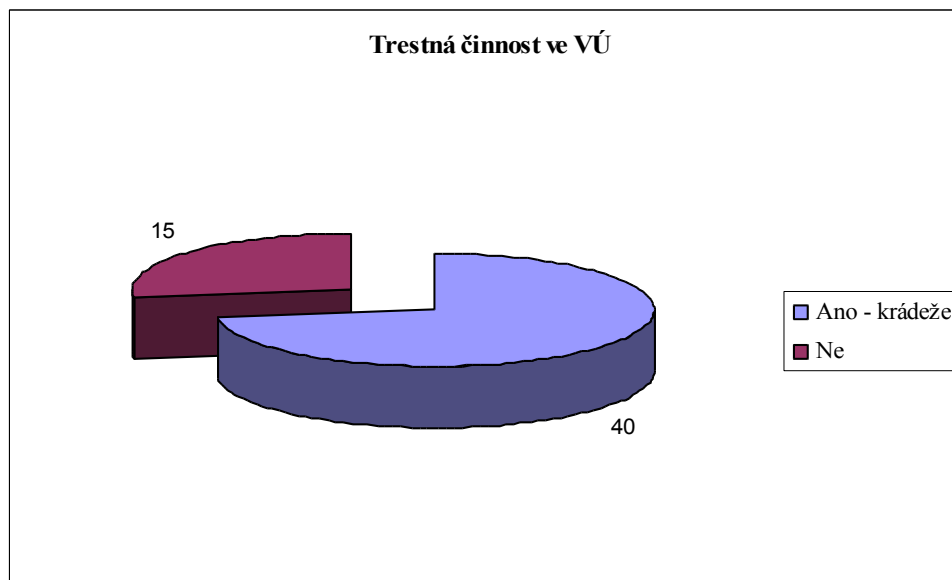
Graf č. 18: Zjištění, zda je klient aktuálně závislý na nějaké návykové látce a jaké

Přestože převážná většina klientů odpověděla na tento dotaz kladně, tzn. že jsou závislí, kdy se jedná především o marihuanu, která je však společností ve větší míře tolerována, avšak na přítomnost THC v těle jsou ve výchovném ústavu pravidelně vykonávány namátkové testy na přítomnost drog, především tedy THC, v těle. Výchovnými pracovníky již toto samozřejmě tolerováno není a v případě zjištění přítomnosti nějaké látky v těle, je klientovi uděleno příslušné výchovné opatření.

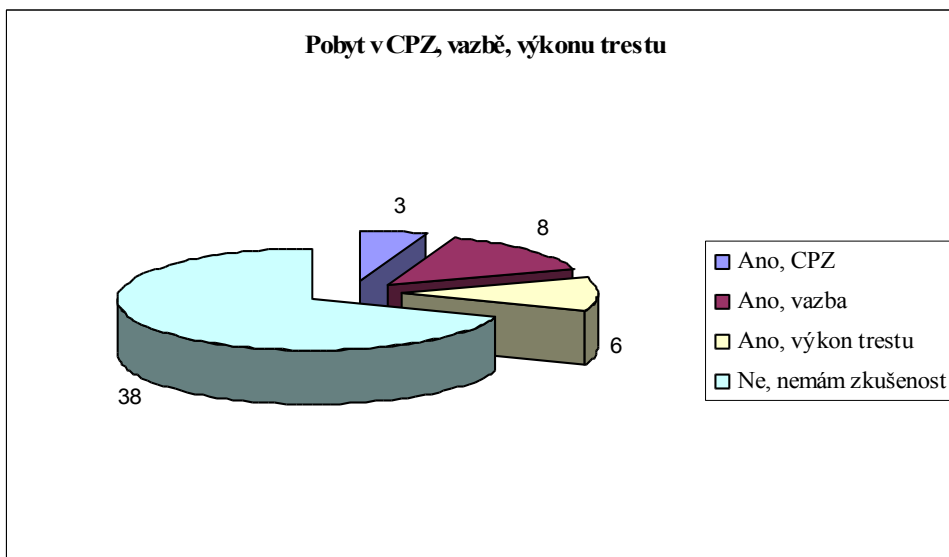
Na tento dotaz navazovala otázka ohledně absolvování odborné léčby z nějaké závislosti. Pouze jeden klient ze všech dotázaných se vyjádřil, že absolvoval léčbu v Psychiatrické léčebně v Bohnicích a jeden klient ze všech dotázaných se vyjádřil, že absolvoval detoxikační léčbu.

Graf č. 19: Zjištění, zda klient spáchal nějakou trestnou činnost již za pobytu ve výchovném ústavu

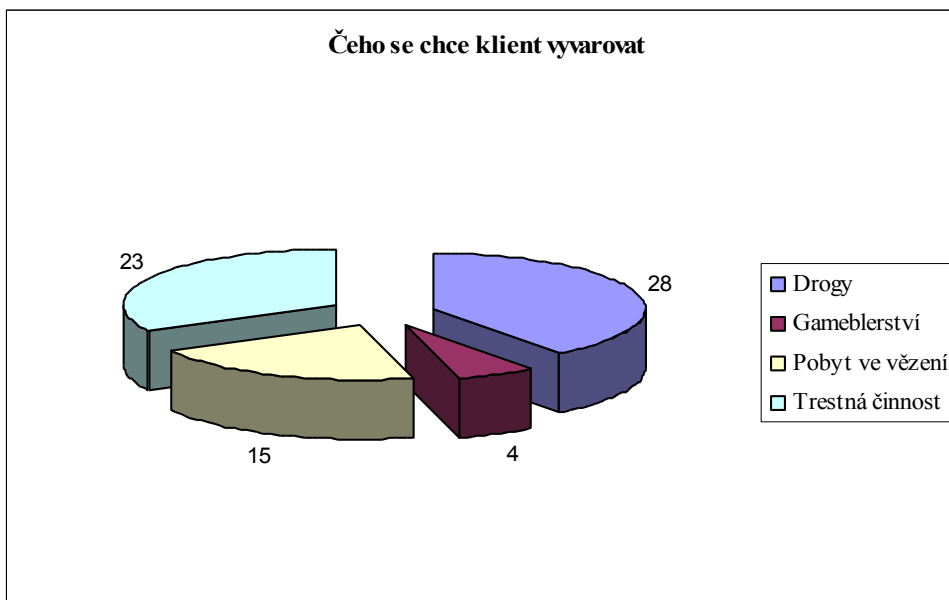

Zhodnocené výsledky výše uvedeného dotazu jsou pozitivní především pro všechny pracovníky výchovného ústavu, kteří se snaží ustavičně ze všech stran na klienty výchovně působit. Na druhou stranu ale nelze opominout stále ještě relativně vysoký počet klientů, kteří se k trestné činnosti spáchané za pobytu ve výchovném ústavu doznali. Tito klienti trestnou činnost páchají i přesto, že jsou si vědomi následného běžného trestního stíhání a navíc ještě udělení příslušného výchovného opatření.

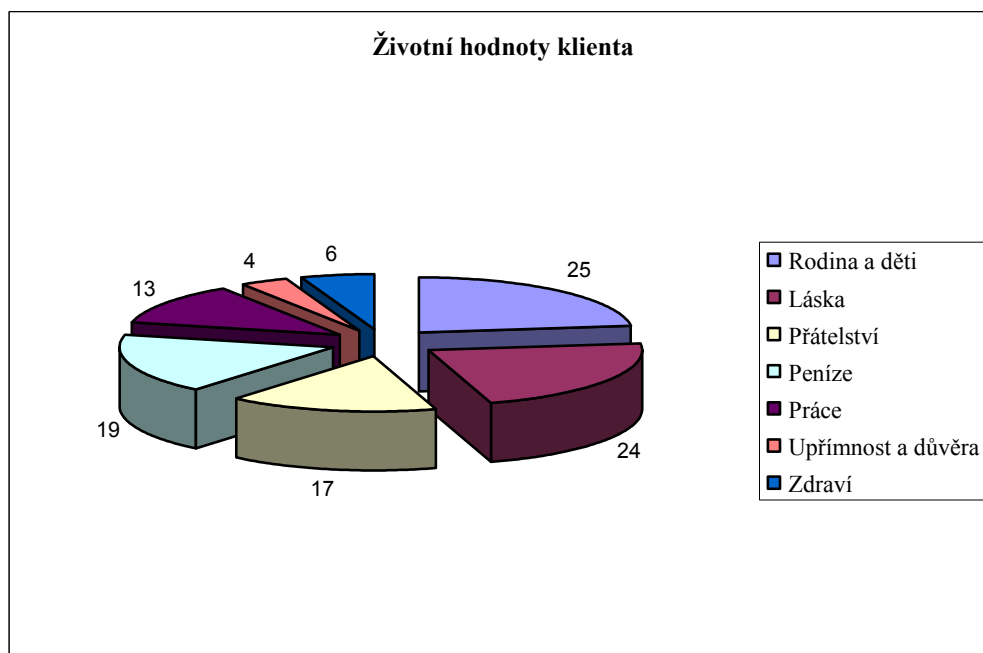
Graf č. 20: Zjištění, zda má klient zkušenost s pobytem v cele předběžného zadržení, vazbou nebo výkonem trestu

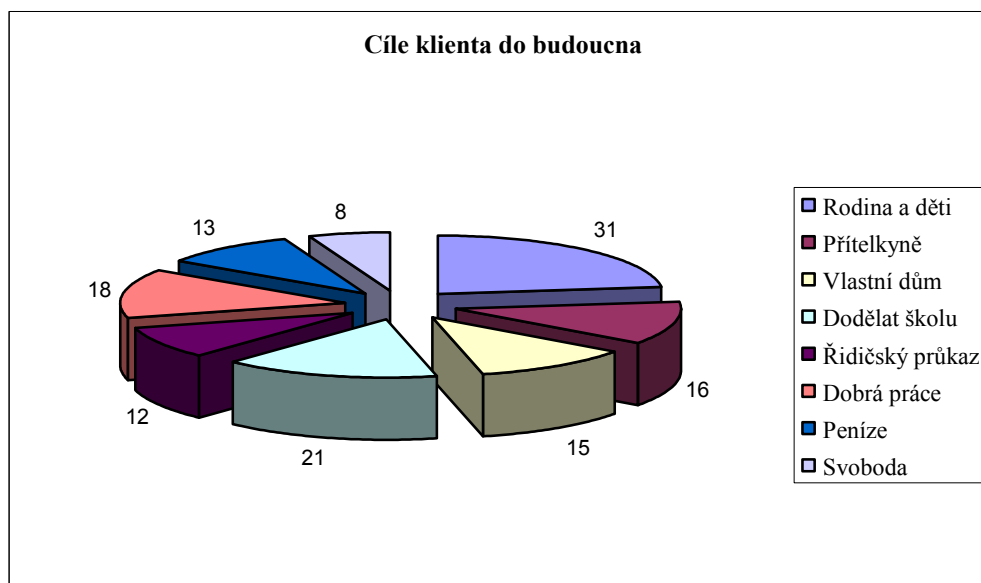
Graf č. 21 Zjištění, čeho by se chtěl klient do budoucna vyvarovat

Graf č. 22: Zjištění, jaké životní hodnoty klient uznává

Graf č. 23: Čeho by chtěl klient v budoucnosti dosáhnout

Na daný dotaz klienti opět odpovídali několika možnostmi, kdy by si významná část klientů do budoucnosti přála především fungující rodinu a děti, rádi by ve výchovném ústavu dostudovali a pokud budou mít možnost, tak si udělali řidičský průkaz. Tato přání jsou následována vlastním domem a dobrou kvalitní prací.

Výsledné odpovědi na tento dotaz byly téměř identické na následující otázku, která zněla, co je v současné době pro klienty nejdůležitější. V těchto odpovědích byla skutečně téměř shoda, kdy tito klienti, kteří mají tak nízký věk, nemají ještě potřebu uvažovat do nějaké pro ně daleké budoucnosti

17 ZÁVĚR

Bakalářská práce byla orientována na profil klienta, jeho resocializaci a reedukaci. Počátek práce byl zaměřen na vysvětlení základních pojmů a funkcí výchovného ústavu jako takového. Dále jsou zmíněny počátky ústavní péče a především výchovných ústavů v České republice, ale i historie zřizování výchovných ústavů ve světě téměř od starověku. Při popisu historického vývoje a chodu ústavní péče v dobách váno minulých lze rozdíl v tehdejší a současné době zcela jednoznačně konstatovat, že proces umístění dětí do výchovných ústavů, sociální prostředí klienta, které je zaměřeno především na jeho rodinu a v neposlední řadě je stručně zmíněn legislativní proces.

Zcela samozřejmě je v současné době brán ohled na práva dítěte dle Úmluvy o právech dítěte a především dle listiny základních práva a svobod, která je ústavním pořádkem České republiky. Dále v současné době funguje řádná legislativa, na základě které jsou děti do ústavní péče umístěny. V dřívějších dobách o umístění do jakéhosi ústavu „někdo“ rozhodl a rozhodnutí bylo vykonáno.

Dnes jsou ve spolupráci s rodiči považována až za „konečné“ řešení a je nařizována až v okamžiku, kdy všechny předchozí možnosti a příslušná opatření ve výchově a nápravě selžou. V poslední části je zmapován průběhu umístění klienta do výchovného ústavu, organizace zájmových činností apod.

Praktická část byla zaměřena především na určitou míru spokojenosti nebo nespokojenosti klientů umístěných ve výchovné ústavu, na kterou se zpravidla ve výchovných ústavech pozapomíná, kdy na zjišťování spokojenosti nebo nespokojenosti klienta nebývá dostatek času a prostoru. Zpravidla jsou řešeny případné připomínky klientů ve výchovném ústavu proti nějaké věci nebo záležitosti aktuálně, když vyvstanou, ale málokdy je řešena spokojenost nebo nespokojenost určitým komplexním způsobem.

Průzkum byl proveden v konkrétním výchovném zařízení ve Výchovném ústavu Buškovice, kdy zhodnocení všech dotazníků a závěrečné výsledky vyzněly po tomto konkrétní výchovný ústav a jeho pracovníky vcelku pozitivně.

Téměř většina klientů byla do tohoto výchovného ústavu umístěna především v důsledku výskytu sociálně patologických jevů, kdy se u jednotlivých klientů většinou vyskytovalo více sociálně patologických jevů v souběhu.

Během pobytu ve výchovném ústavu však jen nižší, avšak samozřejmě ne zanedbatelná, část klientů přiznává, že se nevyvarovali trestné činnosti ani během jejich umístění. Avšak převážná většina klientů se sociálně patologickým jevům potažmo až trestné činnosti již dokázala vyvarovat, a to především díky jasně a pevně stanovenému režimu a pravidlům výchovného ústavu, dostatku pracovních nebo i brigádních příležitostí a dále i velkému množství zájmových činností, a to i přes již avizované výsledky dotazu, kdy se klienti bez výjimky vyjádřili, že s při pobytu ve výchovném ústavu občas nudí. Na základě těchto odpovědí by stálo za zvážení, zda zařadit do režimu výchovného ústavu nějakou konkrétní činnost, kterou klienti chtěli vykonávat, ale která by samozřejmě byla smysluplná.

Kladným a cenným výsledkem průzkumu je zjištění, že klienti mají vůči výchovným pracovníkům důvěru, neobávají se jim se svými problémy a těžkostmi svěřovat a ví, že jim daný pracovník bude s řešením daného problému nápomocen. Zde je nutné podotknout, že na všechny pracovníky výchovného ústavu je kladena, a to nejen v této oblasti, extrémní psychická zátěž.

Nejdůležitější oblastí, na kterou bychom se měli všichni jako výchovní pracovníci zaměřit, je klient a jeho rodina. Klienti z poměrně velké části sdělili, že jejich vztahy s rodinou nemají dobré, rodina jim z velké části než nedůvěřuje, nebo nemají vztahy s rodinou žádné, přitom dle dalšího zjištění velká část klientů má konkrétní členy rodiny za vzor a také konkrétním členům rodiny stále důvěřují a z velké části se klienti chtějí po

svém odchodu z výchovného ústavu vrátit zpět domů ke své rodině a v podstatě téměř automaticky počítají s jejich podporou do dalšího života. V neposlední řadě se nadpoloviční většina klientů zcela jasně vyjádřila, že kontakt se svojí rodinou považují za nedostatečný. V tomto stěžejním bodu je nasnadě navrhnout opatření, kdy základem bude větší a důslednější spolupráce v trojúhelníku spolupráce sociálního pracovníka a etopeda z výchovného ústavu s rodiči a dále s příslušným sociálních pracovníkem orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Dále lze navrhnout společné rodinné terapie s klientem a jeho rodinou, které zpravidla vede psycholog, v rámci výchovného ústavu může tyto terapie vést právě již výše zmíněný etoped, který má příslušné psychologické vzdělání. Tyto rodinné terapie nejsou v rámci výchovných ústavů zatím nijak rozšířené, avšak již se velmi osvědčili v rámci dětských domovů, a to především ve zlepšení právě vztahu celé rodiny a vztahu rodiny ke klientovi, kdy se postupně i obnovuje důvěra rodiny ke klientovi, který by se rád vrátil ke své rodině, kterou má, přes veškeré problémy, stále rád.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
2. ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1999. ISBN 80 – 902614 -1 – 8.
3. DVOŘÁČEK, J. *Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele*. Praha: PedF Univerzity Karlovy, 2004. ISBN: 80-7290-159-1
4. CHLUP, O. *Výchova v zrcadle pramenů: příručka k dějinám pedagogiky*. Praha: Dědictví Komenského, 1948.
5. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001 ISBN 80-7178-535-0
6. KOUKOLÍK F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouřa deprivantů. Nestvůry, nástroje, obrana*. Praha: Galén, 2006. ISBN 80-7262-410-5.
7. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P. a kol.. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
8. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80 771 87 226
9. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
10. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978 - 80-7367-908-8.
11. NOVOTNÁ, M., KREMLIČKOVÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. Praha: SPN, 1997. ISBN 80-95937-60-3.
12. PIPEKOVÁ, J. a kol.. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: PAIDO, 1998. ISBN 80-85931-65-6.
13. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3
14. PRŮCHA, J. *Pedagogický výzkum, uvedení do teorie a praxe*. Praha: Regleta, 1995. ISBN 382-104-95.
15. RONĚNO VÁ, T. *Psychologická pomoc dětem v nesnázích*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-370-6.

16. SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. *Defektologický slovník*. 3.vyd. Praha: H a H, 2000. ISBN 80-86022-76-5.
17. VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
18. VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Universita Karlova, 2001. ISBN 382-001-01.
19. ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.

Ostatní zdroje:

MINISTERSTVO VNITRA. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti*. Říjen 2007.

Zákonné normy a interní předpisy:

Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění.

Vyhláška č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška 72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Vyhláška č.73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Vyhláška č. 147/2011, kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Vyhláška č. 127/1997 Sb. o speciálních školách a speciálních mateřských školách § 3, odst. 11.

Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně – právní ochraně dětí, v platném znění.

Zákon č. 109/2002 Sb. O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, v platném znění, 352/2011 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

Vnitřní řád výchovného ústavu Buškovice 203.

Internetové zdroje:

<http://www.msmt.cz>

MŠMT. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení Č. j. 24-246/2008-6.* [online]. [cit. 2014-02-0].

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – DOTAZNÍK	I – IV
PŘÍLOHA B – DENNÍ REŽIM	V

h) Důvěřuješ někomu z rodiny?

.....
.....
.....
.....
.....

ch) Jak vztahy se svou rodinou vnímáš nyní?

.....
.....
.....
.....
.....

i) Chtěl bys na vztazích ve své rodině něco změnit?

.....
.....
.....
.....
.....

j) Chceš se po svém propuštění z výchovného ústavu vrátit domů ke své rodině?

.....
.....
.....
.....
.....

k) Pokud se chceš vrátit po svém propuštění z výchovného ústavu domů k rodině, očekáváš od své rodiny po návratu nějakou pomoc nebo podporu?

.....
.....
.....
.....
.....

l) Co Ti ve výchovném ústavu chybí?

.....
.....
.....
.....
.....

m) Co bys ve výchovném ústavu změnil, kdybys mohl?

.....
.....
.....
.....
.....

n) Když máš v ústavu nějaký problém, s kým ho případně řešíš a komu tudíž nejvíce věříš?

.....
.....
.....
.....
.....

o) Jsi ve výchovném ústavu spokojený?

.....
.....
.....
.....
.....

p) Jakým zájmovým činností se v ústavu věnuješ?

.....
.....
.....
.....
.....

q) Nudíš se někdy ve výchovném ústavu?

- Ano
- Ne

r) Máš zkušenost s nějakými drogami? Pokud ano, tak s jakými?

- marihuana
- hašiš
- pervitin
- LSD
- Extáze
- Kokain
- Heroin
- Toluén

- Ne

s) Jsi v současné době závislý na nějaké návykové látce? Pokud ano, tak jaké?

- Ano, jsem závislý na

- Ne

t) Máš za sebou nějakou trestnou činnost během pobytu ve výchovném ústavu? Pokud ano, tak jakou?

- Ano – jakou?

.....
.....

- Ne

u) Máš už nějakou zkušenost s pobytom v cele předběžného zařízení, ve vazbě nebo přímo ve výkonu trestu?

- Ano – jakou?

-Ne

v) Čeho by ses chtěl do budoucna vyvarovat?

.....
.....
.....
.....

w) Které životní hodnoty považuješ Ty osobně za důležité?

.....
.....
.....
.....

x) Čeho bys chtěl ve svém životě dosáhnout?

.....
.....
.....
.....

Příloha B Organizace dne a školního roku

Organizace dne

Mezi povinné součásti denního a týdenního režimu a ročního plánu práce patří zvláště: docházka do školy a na odborný výcvik, aktivní účast na pracovně výchovných aktivitách, účast na přípravě na vyučování, dodržování časů budíčku, odchodu do dopoledního a odpoledního zaměstnání, začátku a konce přípravy na vyučování a večerky.

Při všech aktivitách v rámci denního režimu se dítě chová podle pokynů vychovatele. Změny budou nahlášeny zástupci ředitele pro výchovu.

Všední den

06.30	budíček
06.30 - 06.45	ranní hygiena
06.45 - 07.00	ranní úklid, příprava na vyučování a praxi
07.15 - 07.40	snídaně
07:45	nástup na vyučování a OV (předání dětí)
08.00 - 14.00	vyučování, OV
14.00	nástup na odpolední činnost (předání dětí)
14.00 - 17.45	komunita, odpolední činnost na skupinách dle TPVVČ
17.30 - 18.15	večeře
18.30 - 19.00	úklidy, příprava do školy
19.00 - 19.30	hygiena, osobní volno
19.30 - 20.00	TV – zprávy
20.00 - 20.30	hodnocení dne, zájmová činnost, osobní volno, TV (ve středu týdenní hodnocení)
20.30 - 21.30	příprava na večerku, činnost dle TPVVČ
21.30	večerka (v pátek dle pokynů vychovatele na noční službě může být později)

Sobota a neděle

08.00 - 09.00	budíček, hygiena
09.00 - 09.30	snídaně
09.30 - 11.30	komunita, dopolední činnost na skupinách dle TPVVČ
11.30 - 12.15	oběd
13.00 - 18.00	odpolední činnost na skupinách dle TPVVČ
18.00 - 18.30	večeře
18.45 - 19.30	úklidy, hygiena, příprava do školy, zájmová činnost, hodnocení dne, TV
19.30 - 20.00	TV – zprávy

sobota

20:00 - 22:30 hodnocení dne, zájmová činnost, osobní volno, TV

22.30 - 23.00 příprava na večerku

23.00 večerka (v sobotu dle pokynů vychovatele při noční službě může být později)

neděle

20:00 - 21:30 hodnocení dne, příprava do školy, osobní volno, TV

21.30 večerka

Organizace školního roku

<u>Obory:</u> LP Lesnické práce	2. ročník
SP Stavební práce	1. ročník, 2. ročník
ZP Zednické práce	1. ročník, 2. + 3. ročník
TTP Truhlářské a tesařské práce	1. ročník, 2. +3. ročník

Začátek školního roku 2013 – 2014

2. září 2013

Vyučování bude v prvním pololetí ukončeno **ve čtvrtek 30. ledna 2014**. Období školního vyučování ve druhém pololetí bude ukončeno v **pátek 27. června 2014**.

Podzimní prázdniny případnou na **úterý 29. října a středu 30. října 2013**.

Vánoční prázdniny budou zahájeny v **sobotu 21. prosince 2013** a skončí v **neděli 5. ledna 2014**. Vyučování začne v **pondělí 6. ledna 2014**.

Jednodenní pololetní prázdniny případnou na **pátek 31. ledna 2014**.

Jarní prázdniny v délce jednoho týdne jsou: 17. 2. – 23. 2. 2014

Velikonoční prázdniny případnou na **čtvrtek 17. dubna a pátek 18. dubna 2014**.

Hlavní prázdniny budou trvat **od soboty 28. června 2014 do neděle 31. srpna 2014**.

Období školního vyučování ve školním roce 2014/2015 začne v **pondělí 1. září 2014**.

Režim dne:

Předání učitelům	– 7.45 hod.
Výuka	- 8.00 hod. -13.55 hod.
Předání vychovatelům	- 13.55 hod. – 14.00 hod.

Organizace obědů:

- 1) Odborný výcvik 1. ročníky 12.30 hod.
- 2) Škola 12.50 hod.
- 3) Odborný výcvik 2. ročníky, TV 13.30 hod.

Do jídelny chodí všichni společně, první vstupuje učitel a zamyká za sebou. Odchází opět všichni společně. Přezouvání. Boty nebudou nikdy před jídelnou ani v jídelně. Nebudou chodit bosí – prostě se budete vracet tak dlouho na pracoviště, dokud se kluci nenaučí se o pantofle starat sami.

Odborný výcvik

a) **Odborný výcvik je s odbornými předměty základem odborné přípravy žáků** na povolání, v němž získávají vědomosti, dovednosti, návyky a zručnosti zvoleného oboru a je základem odborné přípravy žáků na povolání, vyučovací den odborného výcviku se uskutečňuje v učebních skupinách pod vedením učitelů odborného výcviku.

b) **Organizace odborného výcviku**

- vyučovací jednotkou v odborném výcviku je vyučovací den, jehož délka je stanovena právními normami Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR,
- žáci jsou povinni nastoupit na odborný výcvik podle týdenních plánů nebo podle pokynů učitele odborné výchovy nejpozději 5 minut před jeho zahájením, odborný výcvik začíná nástupem žáků a jejich

převzetím učitelem odborné výchovy v místě stanoveném ředitelem ústavu,

- cesta na pracoviště a zpět, kterou konají s učitelem odborné výchovy, se započítává do délky vyučovacího dne, v případě potřeby upřesní zástupce ředitele pro výchovu,
- v průběhu vyučovacího dne se zařazují přestávky, a to po dvou hodinách nejméně desetiminutová nebo po pěti hodinách třicetiminutová,
- žáci jejichž odborný výcvik se koná v provozech organizací, mají přestávky shodné s přestávkami platnými pro pracovníky organizací, přestávek se využije k odpočinku nebo k nápravnému tělocviku a započítávají se do celkového trvání vyučovacího dne.

c) Pro vykonávání odborného výcviku obdrží žáci osobní ochranné pracovní prostředky, o které pečují a udržují je v pořádku a čistotě.

d) Odměňování žáků a hmotné zabezpečení se poskytuje v souladu s platnými předpisy.

e) Povinnosti žáků při odborném výcviku

- dodržovat předpisy o ochraně a bezpečnosti práce, hygienické a požární ochrany a používat osobní a ochranné prostředky, dodržovat ustanovení vnitřních řádů pracovišť odborného výcviku a důsledně se řídit režimem dne a pokyny učitele odborné výchovy nebo instruktora žáků,
- upozornit v průběhu vyučovacího dne učitele odborné výchovy na všechny závady, které na pracovišti vzniknou,
- uvědomit učitele odborné výchovy o vzniku jakéhokoliv úrazu,
- ráno hlásit učiteli změněný zdravotní stav (užití drog apod.),
- udržovat pořádek na pracovišti.

f) **Žákům není dovoleno**

- opustit bez vědomí učitele odborné výchovy stanovené pracoviště, nosit na odborný výcvik cenné předměty, střelné zbraně, chemikálie, výbušniny a látky škodlivé zdraví,
- provádět práce, které mu učitel odborné výchovy neuložil,
- používat jiné než učitelem odborné výchovy určené elektrické spotřebiče,
- přemísťovat bez souhlasu učitele odborné výchovy jakýkoliv inventář, setrávat před začátkem, v jeho průběhu a po ukončení vyučovacího dne mimo prostory určené učitelem odborné výchovy.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petr Hincák

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Profil klienta výchovného ústavu a jeho reedukace

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 54

Celkový počet stran příloh: 10

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Počet ostatních zdrojů: 10

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Konrádová

